

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

Katedra geografie

**Kouření v Olomouci: geografická analýza kuřáků a jejich chování
po přijetí protikuřácké legislativy**

Bakalářská práce

Marek Novobilský

Vedoucí práce: Mgr. David Fiedor, Ph.D.

Olomouc 2023

Bibliografický záznam

- Autor (osobní číslo):** Marek Novobilský (R20376)
- Studijní program:** Geografie pro vzdělávání maior/Historické vědy minor
- Název práce:** Kouření v Olomouci: geografická analýza kuřáků a jejich chování po přijetí protikuřácké legislativy
- Title of thesis:** Smoking in Olomouc: geographical analysis of smokers and their behaviour after the adoption of anti-smoking legislation
- Vedoucí práce:** Mgr. David Fiedor, Ph.D.
- Rozsah práce:** 44 stran, 1 vázaná příloha
- Abstrakt:** Tato bakalářská se zabývá geografickou analýzou kuřáků v Olomouci. Cílem této práce je zjistit, k jakým případným změnám v chování a návycích došlo u obyvatel Olomouce se zavedením protikuřáckého zákona v roce 2017. K tomuto účelu byla využita metoda kvantitativního sběru dat – dotazníkové šetření. Data sesbíraná z dotazníkového šetření byla následně analyzována za pomoci popisné analýzy a explorační statistiky. Výsledky ukazují, že až na pár výjimek většina olomouckých respondentů na základě nařízení své návyky a chování příliš nezměnila.
- Klíčová slova:** geografická analýza, kouření v Olomouci, dotazníkové šetření
- Abstract:** This bachelor thesis deals with th geographical analysis of smokers in Olomouc. The aim of this work is to find out what possible changes in behavior and habits ocured among the residents of Olomouc with the introduction of the anti-smoking law in 2017. For this purpose, the method quantitative data collection – questionnaire survey was used. The data collected from the questionnaire survey was subsequently analyzed using descriptive analysis and explorary statistics. The result show that, with a few exceptions, the majority of Olomouc respondents did no change their habits and behavior much based on the decree.
- Keywords:** geographical analysis, smoking in Olomouc, questionnaire survey

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně, a že jsem veškerou literaturu a zdroje řádně uvedl a odcitoval v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

.....

Marek Novobilský

Velmi rád bych tímto poděkoval Mgr. Davidu Fiedorovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytl během zpracovávání této bakalářské práce. Mimo to mu děkuji také za jeho ochotu a trpělivost, které se mi po celou dobu vedení mé práce z jeho strany dostávalo. Poděkování zaslouží také doc. RNDr. Václav Toušek, CSc. a Mgr. Jindřich Frajer, Ph.D., za konzultaci a cenné rady ke konečné podobě dotazníku. Dále bych chtěl poděkovat své rodině za podporu, jež mi celou dobu vyjadřovala, a v neposlední řadě patří můj dík také všem respondentům dotazníkového šetření, bez kterých by se tato bakalářská práce rovněž neobešla.

Marek Novobilský

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Marek NOVOBÍLSKÝ**
Osobní číslo: **R20376**
Studijní program: **B0114A330002 Geografie pro vzdělávání**
Téma práce: **Kouření v Olomouci: geografická analýza kuřáků a jejich chování po přijetí protikuřácké legislativy**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování

Práce se bude zabývat tématem kouření v Olomouci. Protikuřácký zákon, který od června 2017 zakazuje kouření ve všech veřejně přístupných prostorech, zcela jistě ovlivnil kuřáky a jejich chování. Jak se ukazuje ze zahraniční literatury, potenciální změny se mohou týkat snížení prevalence kouření, ale i změny vzorců prostorového chování kuřáků (to se týká např. dřívější obavy restaurátérů provozujících kuřácké podniky z odlivu zákazníků). Autor tak na příkladu města Olomouce retrospektivně analyzuje, k jakým případným změnám v Olomouci ve vztahu ke kouření došlo. Nedílnou součástí práce bude rešerše odborné (především zahraniční) literatury.

Rozsah pracovní zprávy: **5 000 – 8 000 slov**
Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Alamar, C. B., Glantz, A. S. (2004): Smoke-free ordinances increase restaurant profit and value. *Contemporary Economic Policy*, 22(4): 520-525.
Borland, R., Owen, N., Hocking, B. (1991): Changes in smoking behaviour after a total workplace smoking ban. *Australian Journal of Public Health*, 15(2): 130-134.
Csémy, L., Dvořáková, Z., Fialová, A., Kodl, M., Malá, M., Skývová, M. (2020): Užívání alkoholu a tabáku v České republice 2019. Praha: Státní zdravotnický ústav.
Fiedor, D., Frajer, J., Felkl, F. (2022): The Impact of the Smoking Ban on Individual Hospitality Venues. *Applied Geography*. (v tisku)
Goel, R. K., Nelson, M. A. (2006): The Effectiveness of Anti-smoking Legislation: A Review. *Journal of Economic Surveys*, 20(3): 325-355.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. David Fiedor, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 23. března 2022
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2023

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 23. března 2022

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. CÍLE PRÁCE	10
3. REŠERŠE.....	11
4. METODIKA PRÁCE.....	16
5. ANALÝZA DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	19
5.1 Základní informace o respondentech	19
5.2 Zákaz kouření v restauracích a v hospodách.....	24
5.3 Změna návyků a prostorového chování	27
5.4 Prevalence kouření po zavedení protikuřácké legislativy	34
6. DISKUZE.....	36
7. ZÁVĚR.....	39
8. SUMMARY	41
9. SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ	42
10. PŘÍLOHY.....	45

1. ÚVOD

Cigarety, dýmky, tabák, doutníky... co mají všechna tato slova společné? Pojmy, které na nás mohou působit moderně. Pro mnohé předměty každodenní potřeby, které bereme jako výtobytky posledních desetiletí. Především jsou to však všechno produkty, které lze využít ke kouření. Nahlédneme-li do dějin, zjistíme, že kouření a věci s tím spojené měly v různých historických epochách různý společenský význam. Po objevení tabáku se z kouření postupem času začal stávat jakýsi fenomén, který například v Evropě gradoval ještě během 19. století; od 20. století je však kouření bráno určitou částí společnosti spíše negativně.

Už jen samotná skutečnost, že něco, co se v dnešní době na veřejnosti prezentuje jako vysoce škodlivá látka způsobující těžké zdravotní problémy, bylo například kdysi považováno za léčivo tlumící bolest, je velmi zajímavé. Můžeme argumentovat tím, že výtobytky moderní doby nám umožnily lépe poznat klady a zápory návykových látek, a je tedy na každém, aby na základě dostupných informací sám zhodnotil, zda přínosy převažují nad možnými negativními vlivy na zdraví a lidský organismus. Nespočet výzkumů a studií prokázaly, že pravidelné kouření má za následek například různá kardiovaskulární onemocnění, rakovinu, ale i chronická onemocnění typu diabetes nebo astma (The NCD Alliance, 2011; Linhart & Aschermann, 2011)

Několik posledních desetiletí se ve světě rozmáhá „trend“ snažící se o snížení počtu kuřáků a omezování dopadů kouření na okolní společnost (pasivní kouření, zápach, ...). Jedním z nejjednodušších způsobů, jak tohoto cíle dosáhnout, se zdá být omezování kouření pomocí různých opatření, norem a zákonů. Ty postupně nastolovaly jednotlivé země s vidinou právě onoho snížení prevalence kouření na svém území. Mezi nejznámější případy patří z evropských zemí například Irsko či Španělsko, z okolního světa pak rozhodně USA.

V České republice byl první krok učiněn již během roku 2005, a to zákonem č. 379/2005 Sb., *o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů*. O 12 let později, přesněji 31. května roku 2017, vstoupil v účinnost takzvaný „protikuřácký zákon“, neboli zákon č. 65/2017 Sb., *o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek*. Ten v první řadě upravuje opatření k ochraně před škodami, které způsobují tabákové výrobky, ale také vymezuje místa, kde je zakázáno kouřit. Jedná se především o uzavřené veřejné prostory, jako jsou restaurace, hospody, bary, sportoviště, dětská hřiště a nespočet dalších. A právě s tímto zákonem bude úzce

souviset má bakalářská práce, která má za úkol analyzovat kuřáky v Olomouci a jejich reakce po přijetí protikuřácké legislativy v roce 2017.

2. CÍLE PRÁCE

Mým hlavním cílem v této bakalářské práci bude zjistit, k jakým případným změnám v souvislosti s kouřením došlo u lidí žijících v Olomouci se zavedením protikuřáckého zákona v roce 2017.

Ve spojení s tím jsem si stanovil několik výzkumných otázek, na které bude díky názorům všech respondentů a respondentek z dotazníkového šetření možno odpovědět.

- Jak nahlíží obyvatelé Olomouce na zákaz kouření v hospodách a v restauracích?

- Jakým způsobem se měnily návyky a prostorové chování kuřáků po zavedení zákona č. 65/2017 Sb., *o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek*?

- Jak se změnila prevalence kouření u lidí v souvislosti s tím, na jakých místech nejčastěji kouřili?

3. REŠERŠE

Tabák a celkově tabákové výrobky se v historii staly nepřehlédnutelným fenoménem po celém světě. Již od počátku objevení této rostliny bylo poznat, že se jedná o něco, co může v budoucnu pozitivně, ale i negativně, ovlivnit nespočet lidí. Zatímco na počátku byl tabák považován za jakési léčivo, které pomáhalo například při běžných bolestech hlavy či jako lék na některé typy popálenin (Gilman & Zhou, 2006), postupem času se tabákové výrobky začaly projevat i negativním způsobem. Ještě v 19. století patřilo kouření k největším módním trendům, a ve velkém se tabák spotřebovával jak v nižších, tak i ve vyšších vrstvách společnosti (Žampach, 2012). Během 20. století se však začalo přicházet na to, že tabák a výrobky z něj nejsou tak bezpečné, jak se původně zdálo, a že mají naopak velmi škodlivé účinky, které mohou vyvolat nespočet druhů onemocnění. Mezi nejzávažnější z nich patří třeba rakovina, různá kardiovaskulární onemocnění, cévní příhody, chronické respirační onemocnění – astma, nebo případně i diabetes (The NCD Alliance, 2011; Linhart & Aschermann, 2011). To je samozřejmě jen zlomek toho, co může kouření tabákových výrobků způsobit. I díky tomu se situace ve společnosti zcela obrátila, a kouření se postupem času začalo stávat spíše nepopulární záležitostí (Witschi, 2001).

Krom dělení samotných tabákových výrobků (cigarety, doutníky, vodní dýmky, žvýkáci či šňupací tabák) se kouření dělí podle svého způsobu na aktivní a pasivní. Aktivní kouření je klasický způsob, kdy člověk sám kouří tabákový výrobek a inhaluje tím množství škodlivých látek. Pasivní je však druh kouření, kdy člověk nemusí sám nutně kouřit, ale stačí, aby se nacházel v blízkosti kuřáka, a vdechoval druhotný kouř se škodlivými látkami uvolňujícími se z konce některého z tabákových výrobků. A právě pasivní kouření je možná ještě větším problémem než ono samotné užívání tabákových výrobků, jelikož toxicita vydechovaného kouře je ještě mnohonásobně vyšší než kouře vdechovaného. Kouř v prostředí, ve kterém lidé vdechují nebezpečné látky bez toho, aby sami v tu chvíli kouřili má mnoho termínů – ETS (Environmental Tobacco Smoke), SHS (Secondhand Smoke) či STS (Secondhand Tobacco Smoke) (Jarvie, Malone 2008). Dennodenně se mu vystavují lidé především v uzavřených prostorech, a to zejména doma, v obchodech, restauracích, hospodách a na pracovištích. To má za následek vážné poškození zdraví, které postihuje nespočet nekuřáků po celém světě. Ti pocítují problémy nejen s plícemi, kdy dochází nejčastěji k rakovině, ale také například se změnou cévního systému, a s ní spojenou nemocí aterosklerózou (Linhart & Aschermann, 2011). Jako příklad si můžeme uvést Spojené státy americké, kde se odhaduje, že pasivní

kouření zvyšuje riziko srdečních onemocnění až o 30 %. Pro představu toto číslo představuje ročně zhruba 35 tisíc úmrtí (Barnoya & Glantz, 2005).

Jestli existuje někdo, o kom můžeme říci, že se dlouhodobě zaslouhuje o snižování vlivu kuřáků na společnost, tak je to rozhodně WHO. Právě světová zdravotnická organizace svými studiemi neustále přispívá k tomu, že se postupně ve spoustě zemích Evropy začíná omezovat kouření na veřejných místech. Jednou z prvních zemí Evropy, která zavedla zákon o zákazu kouření na veřejných a veřejně uzavřených místech (restaurace, hospody, pracoviště) bylo Irsko (Pinilla, López-Valcárcel a Negrín, 2018). Stalo se tak v roce 2004. V Irsku sice podobný zákon existoval už od roku 1990, avšak tehdy zákaz neplatil úplně na všechna místa. Například na pracoviště se zákon nevztahoval (Dalla-Vorgia, 1995). Legislativa dotýkající se všech vnitřních míst si brzy získala pozornost naprosté většiny národních a mezinárodních médií. Důvodem byla především zvědavost, jak bude zákaz kouření implementován zrovna v irských barech. Ty byly totiž do té doby považovány za celosvětově ikonické právě pro kouření a pití alkoholu, tudíž si nikdo nedokázal představit, jak by mohlo právě zde fungovat zavedení kuřácké cenzury. Navíc se samotní provozovatelé podniků obávali poškození a škod, které by tím mohly vzniknout. Největším strašákem byl pro ně logicky možný pokles tržeb a problémy s dodržováním nařízení. Nicméně s dodržováním zákona v Irsku nebyl nakonec téměř žádný problém. Průzkum provedený úřadem ukázal, že kuřácký zákon dodržuje až 94 % obyvatel a počet stížností šplhající nejprve k několika tisícům postupně klesal pouze na jednotky stovek. Někteří majitelé nočních podniků však začali tvrdit, že se zavedením protikuřácké legislativy jejich tržby počaly rapidně klesat nejméně o 15–25 %. To ovšem není úplně pravda. Tržby sice klesly ve velkém, ale tento pokles návštěvníků se projevoval zhruba už od roku 2000, kdy v irských barech dosáhl objem alkoholu svého vrcholu. Reálný pokles od zavedení kuřáckého zákona tedy činil asi jen 3 % (Howell, 2005). Dá se říci, že Irsko bylo jakýmsi odrazovým můstkem v procesu zavádění zákona o kontrole kouření v Evropě, ale i ve světě. Po něm totiž začaly omezovat či zakazovat kouření na veřejnosti ve velkém i jiné země. Například ještě ve stejném roce jako Irsko zavedli protikuřácké zákony také v Itálii, Norsku, Ugandě nebo až na Novém Zélandu (Howell, 2005). K těmto zemím se během roku 2006 přidalo také Španělsko. Tam se zákaz týkal nejprve všech pracovišť, barů a restaurací, které přesahovaly 100 metrů čtverečních. Ostatní podniky dostaly možnost výběru a bylo jen na nich, zda si zvolí prostory kuřácké či nikoliv. Hlavním záměrem tohoto zákona bylo ochránit obyvatelstvo před vlivem SHS (Secondhand Smoke). Tato legislativa však nebyla dobře vyvinutá a skrývala v sobě nedostatky, které se po velmi krátké době začaly ukazovat nenapravitelnými. Problém spočíval

především v onom rozdílu mezi většími a menšími podniky. V roce 2010 proto musel být zákon novelizován a upraven tak, aby postihoval všechny veřejně přístupná místa včetně pohostinských zařízení (restaurací, kaváren, barů) bez jakékoliv výjimky. Studie, které se zabývaly možnými dopady španělských zákonů na tamní pohostinská zařízení ukázaly, že v roce 2007 zde došlo k podstatnému úbytku počtu barů a restaurací, a to zhruba o 13 %. Další léta docházelo k úbytkům také, ale nikoliv v tak velkém rozsahu. Nicméně tento úbytek nelze dávat za vinu zákazům kouření, ale jiným vlivům, například velké hospodářsko-ekonomické krizi, která Španělsko postihla (García-Altés, 2015).

Až v roce 2017 přijala protikuřáckou legislativu také Česká republika. Zákon č. 65/2017 Sb., *o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek*, zkráceně protikuřácký zákon, který je účinný od 31. května 2017, vymezuje místa, kde je zakázáno kouřit. V tomto případě se jedná o všechna veřejnosti volně přístupná vnitřní místa, letiště, nástupiště nebo dopravní prostředky. Krom toho zákaz platí například také pro školy, nemocnice, dětské hřiště a různé sportoviště. V neposlední řadě mohou lidé zapomenout na cigarety samozřejmě v kulturních vnitřních prostorech, jako jsou třeba divadla či kina. Tento zákon nahradil předešlý zákon 379/2005 Sb., *o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů*. Pár měsíců po zavedení zákona 65/2017 zrealizoval Státní zdravotnický ústav národní výzkum o spotřebě tabáku v dospělé populaci ČR. Ten ukázal, že se v roce 2017 na území ČR nacházelo něco málo přes 25 % kuřáků z dospělé populace. Větší podíl kuřáků byl u mužů. Tento výzkum ukázal také to, že denně u nás kouřilo až 18,4 % dospělých, z toho opět více mužů – 22,6 %. Oproti roku 2016 pak došlo k mírnému úbytku kuřáků o 3,5 %. Krom toho se výzkum zaměřoval i na další aspekty, jako například kde je populace tabákovému kouří vystavována nejvíce, kolik lidí se pokusilo ve zkoumaném období přestat s kouřením, nebo jak jsou lidé spokojeni právě s protikuřáckým zákonem. Výsledky ukázaly, že skoro pětina populace ČR byla tabákovému kouří vystavována ve svých vlastních domovech. Na druhém místě se pak umístila pracoviště s 10,7 %. V tomto ohledu zde došlo ke zmenšení expozice tabákového kouře až o 5,2 %. Co se týče dalšího srovnání, tak zhruba třetina kuřáků z roku 2017 se pokusila přestat kouřit. O rok dříve to bylo opět zhruba o 5 % méně. Jedna z posledních věcí, na které se výzkum zaměřil, byla již zmíněná spokojenost se zákazem kouření. Ten ocenilo 61,4 % respondentů – z toho 72,2 % nekuřáků a 29,2 % kuřáků (MZČR, 2018). Krom výzkumů státního zdravotnického ústavu můžeme podobné informace vyčíst také například z výročních zpráv Národního monitorovacího střediska pro drogy a závislosti. Podle jedné z nich se v České republice v roce

2018 vyskytovalo 28,5 % kuřáků ve věku 15 a více let – z toho bylo 34,7 % mužů a 22,7 % žen). Z tohoto počtu 21,1 % lidí kouřilo denně – opět více mužů oproti ženám (24,5 % : 17,9 %). Jen pro zajímavost, počet kuřáků se za posledních 25 let příliš neměnil a pohyboval se okolo 30 %. Například v roce 2011 se na území ČR vyskytovalo 29,1 % kuřáků (Sovinová, 2012). Co se týče dlouhodobého vývoje prevalence kuřáctví, tak podle výsledků národního výzkumu SZÚ můžeme pozorovat pozitivní trend postupného snižování prevalence kuřáctví mezi lety 2012-2019. Ještě několik let zpátky bylo velmi málo známo cokoliv o tom, jak zákazy kouření na veřejnosti ovlivňují chování kuřáků (Anger, 2011). Postupem času však vznikají právě různé výzkumy, a to jak národní, tak celosvětové, které poukazují na to, jakým způsobem se populace v souvislosti s problematikou kouření vyvíjí. Tyto informace, které z jednotlivých výzkumů plynou, pak slouží nejen k uvědomění si závažnosti celé situace, ale především k možnosti a schopnosti změnit společnost k co nejlepšímu. Přesně takový výzkum absolvovali například v Německu, kde zkoumali krátkodobé účinky zákazu kouření na veřejnosti na kuřácké chování jednotlivců. Vzhledem k tomu, že Německo patří mezi země s vysokou mírou kouření, tak se očekávaly objektivní výsledky (Tobacco Atlas, 2022). Zjistilo se, že zavedení zákazu kouření nemělo skoro žádný vliv na to, kolik cigaret jednotlivci vykouří. K nějakým změnám však přece jenom došlo. Ti, kteří uvedli, že v pravidelném režimu navštěvují bary a restaurace, a jsou tak častěji vystavováni omezení zákazu kouření, museli své kuřácké návyky poupravit. Nejenom, že vykazovali nižší sklon ke kouření, ale společně s tím se u nich také snižovala pravděpodobnost pravidelného kouření a jejich průměrná denní spotřeba cigaret. Tyto výsledky tak signalizují, že zákaz kouření může být v některých zemích velmi mocnou zbraní (Anger, 2011).

Co se týče situace ve světě, tak největší prevalenci kouření u dospělých má jednoznačně Evropa. Co je však možná ještě znepokojivější, je fakt, že velmi vysoké procento výskytu tabáku je u žen, a to až 19 % (Švancarová, 2020). K roku 2019 se na světě vyskytovalo přes miliardu denních kuřáků ve věku 15 a více let (Tobacco atlas, 2022), což je poměrně velmi vysoké číslo. Kdybychom měli kuřáky zařadit do jednotlivých věkových kategorií, tak zjistíme, že tabákové výrobky užívají nejvíce dospělí ve věku od 25 do 44 let, konkrétně 23,8 %. Na druhém místě jsou lidé ve věku od 45 do 64 let s 21,3 %. Lidé v ranné dospělosti (18-24 let) jsou pak zastoupeni zhruba 17 %. Nejméně pak kouří prokazatelně lidé starší 65 let – 11,9 % (CDC, 2023). Velmi zajímavou zemí je v tomto USA. Prevalence kouření je zde totiž výrazně nižší než třeba v Evropě, a to především u mladých lidí ve věku kolem 18–25 lety (Tobacco

Atlas, 2022). Nicméně i přesto se k roku 2018 právě zde našlo přes 34 milionů aktivních kuřáků cigaret, což se rovná asi 13,7 % dospělých v USA (Creamer et al., 2019).

Změny návyků u některých kuřáků zaznamenali především v zahraničí. Například jedinci, kteří se před omezením mohli svobodně rozhodovat, kde a kdy budou moci kouřit, museli po zákazu kouření trávit více času tím, najít místo, kde si mohou zapálit. Tento problém nastával nejen v jejich volném čase, ale také na jejich pracovištích, kde do té doby neměli s kouřením problém (Jones, 2011). Naopak některých se omezení kouření na pracovištích vůbec nedotklo, a to i přesto, že se jednalo o pravidelné kuřáky. Anglický výzkum na mladých dospělých ukázal, že lidé ani do té doby nebyli zvyklí, že by se u nich na pracovišti kouřilo, takže u nich vlastně k žádné změně nedošlo. Zajímavé bylo i to, že by si sami nedovedli představit kouřit v prostředí, kde mají pracovat, a to jak kvůli zápachu, tak také díky vědomí, že kouřit v práci by je nutilo zvyšovat denní dávky cigaret (Rookeová, 2013). Analýza kuřáckého zákazu ve Francii pak ukázala, že zákaz kouření v interiéru, díky kterému se kouření přesunulo do venkovních prostor, výrazně omezilo kuřácké návyky v zemi (Kennedy a kol., 2012). Se zavedením protikuřáckého zákona a neustálého zmenšování/omezování prostor vhodných ke kouření docházelo u některých kuřáků také k uvědomění si vážnosti situace (Douglas, 2002). Jednak jim začalo docházet, že jejich kouření může ostatním přijít smradlavé a kuřácké prostory znečištěné, a také dokázali uznat to, že sociální kontrola nad jejich kouřením je v podstatě zas až tolik neomezuje (Rookeová, 2013).

4. METODIKA PRÁCE

Praktická část této bakalářské práce je vypracována za pomoci dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření je druh kvantitativní metody sběru, analýzy a interpretace dat. V některých případech může být součástí takzvaného průzkumu veřejného mínění, při kterém se využívá, aby bylo zjištěno rozložení názorů v populaci či nějaké konkrétní části společnosti. Podle způsobu výběru se může rozlišovat několik druhů dotazníkového šetření. Například CAWI, PAPI, CAPI (s pomocí dotazovatele do elektronického zařízení), CATI (telefonické dotazování) či pomocí poštovní administrace.

První zmíněná verze výběru dat, tedy CAWI (Computer-Assisted-Web-Interviewing) je prováděna online. Dotazovatel v určitém programu či nástroji vytvoří dotazník o několika otázkách, který poté předloží (zašle) respondentům pomocí odkazu, který mu je vygenerován. Nejčastěji se v dnešní době setkáváme s rozesíláním dotazníků přes sociální sítě, kterými se šíří zdaleka nejrychleji. Tento druh výběru dat má svá pozitiva i negativa. Velké pozitivum je právě ona vysoká rychlost rozšíření mezi obyvatelstvem. Mezi další pozitiva patří například komfortní sběr dat, kdy dotazovatel vidí ihned po odeslání respondentovy odpovědi jeho názory, a v programu se mu automaticky vygenerují jak grafy s procenty, tak také přehledná tabulka se všemi odpověďmi respondentů. V některých případech program dokonce kontroluje, kdo již odpověděl a kdo nikoliv, což pomáhá k případnému rychlejšímu výběru. Nevýhodou je naopak to, že u online dotazníku není jisté, kdo ho vyplní, a proto může docházet k chybám v návratnosti anebo různým nesrovnalostem. Dotazovatel nemůže ovlivnit, kteří respondenti mu odpoví.

Druhý typ výběru dat je PAPI, tedy Pen-And-Paper-Interviewing. U této metody jsou vyplňovány dotazníky v papírové podobě. Dotazovatel má na papíře sepsány všechny otázky, které následně buď on sám, nebo ještě s někým předkládá lidem. To se může dít buď doma nebo venku. Tento způsob sběru dat má opět své výhody a nevýhody. Oproti online dotazníku můžeme kontrolovat celý proces sběru dat. To lze sice jistým způsobem i u CAWI verze, ovšem zde si můžeme sami pohlídat, kdo nám bude odpovídat a ujistit se tak, že dotazník bude vyplněn tou správnou osobou. S tím souvisí i druhá výhoda. U PAPI verze se dá snadněji postihnout část respondentů, která nám u CAWI verze chybí. Online dotazníky totiž na sociálních sítích vyplňují především mladí, a tak je třeba doplnit vzorek respondentů i o starší věkové kategorie, aby byl konečný vzorek respondentů dostatečně reprezentativní. Nevýhodou papírového

dotazování je jednak delší doba přípravy, ale také samotná realizace dotazníkového šetření. Sběr dotazníků totiž zabere o mnoho víc času než online verze.

Data, která se při dotazníkovém šetření sesbírají, by poté měla být analyzována. Dle své hloubky a účelu rozdělujeme metody statistické analýzy na popisné, konfirmační a explorační. Nejjednodušší z nich je popisná analýza, u které jde především o shrnutí a určení množství všech dat. Explorační analýza má pro změnu za úkol najít vztahy a závislosti mezi určitými proměnnými. Takže výsledkem může být například porovnání vybraných skupin nebo rozdělení prvků do skupin. Poslední konfirmační analýza poskytuje důkazy pro hypotézy a testuje je tím (UPOL, 2022).

Autorem této práce byl pro účel získání dat o kuřácích žijících v Olomouci sestaven dotazník v online (CAWI) i papírové (PAPI) verzi. Tímto krokem měl být zachycen co možná nejvíce různorodý vzorek obyvatel. Většina otázek v dotazníku byla uzavřená, ale vyskytovalo se v něm i několik otevřených otázek pro volné odpovědi. Tvorba dotazníku byla několikrát konzultována jak s vedoucím práce, tak také s několika dalšími pedagogy katedry geografie. Byl postupně upravován tak, aby se zamezilo případným nejasnostem. Poté autor práce provedl krátký předvýzkum, který měl ukázat, zda budou všichni respondenti chápat položené otázky natolik, aby byl dotazník ku prospěchu. Předvýzkum proběhl týden před spuštěním oficiálního výzkumu s přibližně 20 respondenty. Jednalo se o respondenty různého věku, vzdělání a bydliště, takže se autor mohl opřít o názory širokého spektra obyvatel. Předvýzkum nakonec ukázal, že některé otázky nebyly vhodně položeny a samotný dotazník se musel ještě drobně upravit do jeho konečné podoby. Poté mohlo být dotazníkové šetření oficiálně spuštěno. Nejprve bylo zahájeno online šetření, a to tedy z důvodu, že u CAWI šetření není jisté, které skupiny lidí budou odpovídat. Autor tím tedy zamýšlel nejprve počkat, jakého vzorku se mu bude dostávat, aby ho mohl později vhodně doplnit/vyrovnat při dotazování v ulicích. Elektronická verze dotazníku byla rozšířena napříč různými sociálními sítěmi (Facebook, Messenger, Instagram), a to mnoha způsoby. Na Facebooku byl odkaz sdílen v několika skupinách, kde bylo očekáváno velké množství lidí žijících v Olomouci (např. Olomouc!!!, Život v Olomouci, Geografie Přf UPOL 2020-2023, Přírodovědecká fakulta UPOL). Na Messengeru byl odkaz rozeslán autorovým známým z Olomouce, kteří odkaz dále rozeslali dalším svým olomouckým známým (řetězová reakce). Na Instagramu byl odkaz sdílen pouze přes autorův profil. Sběr dat online formou probíhal od 4. do 19. dubna (největší počet odpovědí sesbírán během prvních dnů). Dotazování přes tištěnou formu pak bylo prováděno od 8. do 19. dubna samotným autorem práce v různých částech města Olomouce. Konkrétně v centru města

(Horní a Dolní náměstí, galerie Moritz, náměstí Republiky, Zbrojnice), v oblasti obchodního centra Šantovka, v městských částech Neředín, Nová Ulice a Hodolany (u nádraží). Byly vybrány různé lokality, a to způsobem, aby se postihla co největší část města, ale také aby byly postihnuty místa s co nejvyšší hustotou obyvatel. Tímto krokem chtěl autor docílit toho, že narazí na všechny skupiny lidí, které v dotazníkovém šetření potřebuje. Tedy jak nekuřáky, tak i nekuřáky kouřící v minulosti, a samozřejmě současné kuřáky. U těch autor práce předpokládal, že se budou pohybovat ve velkém množství v prostorách hospod, barů a restaurací v samotném centru Olomouce.

Cílovou skupinou tohoto dotazníkového šetření a celého výzkumu byli nekuřáci; kuřáci, kteří v minulosti kouřili, ale teď už ne; a současní kuřáci žijící v Olomouci. Dotazník v papírové podobě byl rozdělen na dvě strany. Na první straně byly základní a filtrační otázky, které měly všechny typy lidí rozdělit do příslušných skupin. Krom toho zde byly také otázky na názor k zákazu kouření - viz. příloha číslo 1. Druhá strana pak byla rozdělena do dvou částí, kde byly rozlišeny otázky týkající se období před zavedením a po zavedení protikuřáckého zákona – viz. příloha číslo 2.

Po sesbírání všech dotazníků byla veškerá data seskupena k sobě, aby na nich mohla být následně provedena analýza dat. Ta byla provedena metodou popisné statistiky a explorační analýzy. Explorační analýza neboli hledání neznámých vztahů si klade za cíl nalezení statistických závislostí mezi jednotlivými znaky. Popisná statistika se dá shrnout jako kvantifikace a sumarizace dat. Výsledkem těchto metod bylo například rozdělení různých charakteristik v populaci (pohlaví, věk, vzdělání, kuřák/nekuřák), dále četnosti výskytu určitých jevů (počty kuřáků podle toho, jak často a kde kouří/kouřili), srovnání několika skupin mezi sebou, případně rozčlenění proměnných do logických skupin (UPOL, 2022). Nedílnou součástí analýzy byl také výpočet korelačního koeficientu (Spearmanův), který popisoval závislost dvou proměnných, konkrétně věk a jak velký kuřák respondent je. U proměnné „důvody, proč přestali respondenti s kouřením“ byly názory dotázaných rozčleněny do čtyř hlavních kategorií – zdraví, peníze, rodina a ostatní důvody. Tento krok byl proveden proto, aby byly výsledky přehlednější.

5. ANALÝZA DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

5.1 Základní informace o respondentech

V rámci této bakalářské práce bylo na území města Olomouce provedeno dotazníkové šetření. To proběhlo ve dvou různých podobách (formách). První z nich bylo dotazníkové šetření pomocí online dotazníku, které probíhalo na internetových sociálních sítích, a druhý typ sběru dat byl za pomoci tištěných dotazníků, jež byly vyplňovány v ulicích Olomouce s asistencí autora práce. Celkově bylo během dotazníkového šetření získáno 202 dotazníků. Z tohoto počtu bylo 102 v elektronické (CAWI) podobě a 100 v tištěné (PAPI).

Z celkového vzorku sesbíraných dat se šetření zúčastnilo 51 % žen a 49 % mužů. Pokud bychom měli porovnat počet respondentů podle pohlaví v elektronické a papírové podobě mezi sebou, tak zatímco online dotazování se zúčastnilo více mužů (54:48), terénního pro změnu více žen (55:45).

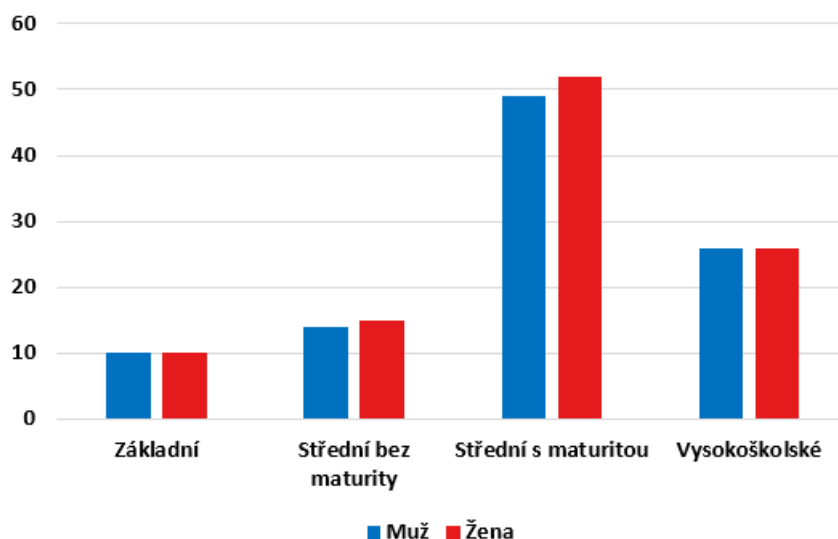
Tab. 1 Rozložení pohlaví a věku respondentů (Abs. č. + Rel. č.)

VĚK	POHLAVÍ				Celkem
	Muž	%	Žena	%	
18 – 24 let	32	15,84	27	13,37	59
25 – 34 let	20	9,90	21	10,40	51
35 – 44 let	15	7,43	18	8,91	33
45 – 54 let	11	5,45	17	8,42	28
55 – 64 let	12	5,94	17	8,42	29
65 a více let	9	4,46	3	1,49	12
Celkem	99	49,01	103	50,99	202

Zdroj: Vlastní zpracování

Zatímco rozložení pohlaví respondentů bylo velmi vyrovnané a počty na obou stranách byly téměř identické, věková struktura už byla poněkud pestřejší. Nejvíce dotázaných bylo ve věku mezi 18 až 24 lety. Druhou nejpočetnější skupinou byli lidé ve věku 25 až 34 let. Tyto dvě věkové kategorie tvořily téměř polovinu všech respondentů. Obyvatel v důchodovém věku, kteří si našli chvíli na vyplnění dotazníkového šetření, bylo oproti ostatním naopak velmi málo. Všechny tyto údaje jdou vyčíst z tabulky číslo 1. U online dotazování byl menší počet respondentů v důchodovém věku dán především tím, že tato věková kategorie nepoužívá

sociální sítě v takové míře jako lidé mladší. Po zjištění nižšího počtu starších respondentů během online šetření autor práce vyrazil do ulic s cílem respondovat ve větší míře právě onu zanedbanou starší kategorii obyvatel Olomouce. To se ovšem, jak je vidno z výsledků, také příliš nepovedlo. U tištěného dotazníku a sběru dat ve městě byl sice počet starších lidí o trochu vyšší, nicméně stále to nestačilo vyrovnat deficit z online šetření. Nižší počet respondentů v důchodovém věku zde byl pro změnu dán tím, že neměli takovou ochotu odpovídat na dotazy, a byla u nich vyzkoumána daleko menší návratnost než u respondentů mladšího věku. Z tabulky číslo 1 pak lze vyčíst také několik rozdílů co se týče věkové struktury odpovídajících mezi muži a ženami. Respondenti ve věku od 18 do 24 let a zároveň starší 65 let, tedy důchodci, byli ve větším počtu muži. Dotazovaných žen se pak našlo o něco více ve věku od 25 do 64 let. Odchyšky však byly pouze minimální. Nejmenší rozdíl byl u lidí ve věku 25 až 34 let, a největší naopak u lidí starších 65 let, a současně u respondentů věkové kategorie 45 až 54 let.

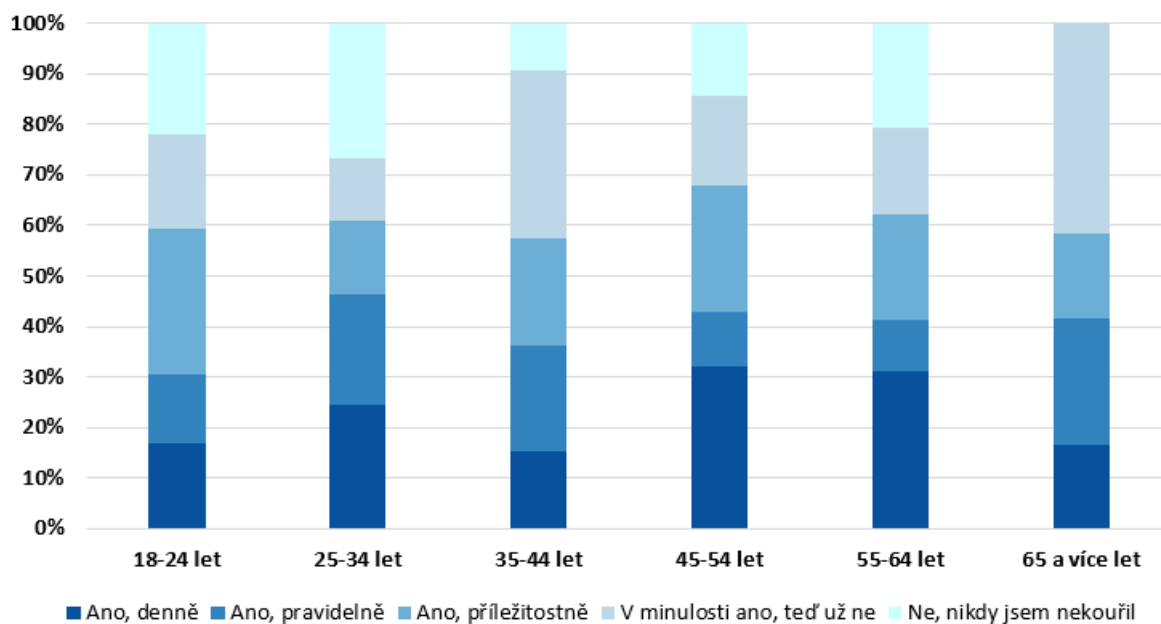

Obr. 1 Rozložení pohlaví a vzdělání respondentů; **Zdroj:** Vlastní zpracování

Ještě větší rozdíly byly zjištěny v poslední základní rozřazovací otázce, která se vyskytuje téměř v každém dotazníkovém šetření, a to otázce na nejvyšší dosažené vzdělání respondenta. Zatímco u věku dávaly první dvě možnosti dohromady zhruba polovinu, tak u nejvyššího dosaženého vzdělání dosahovala skoro poloviny pouze jedna odpověď. Z 202 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli, dosahovalo téměř 50 % úroveň vzdělání středoškolské s maturitou. O téměř polovinu méně pak bylo lidí s vysokoškolským vzděláním, konkrétně 52. Další dvě kategorie neměly ani dohromady takový počet odpovědí. Nejmenší

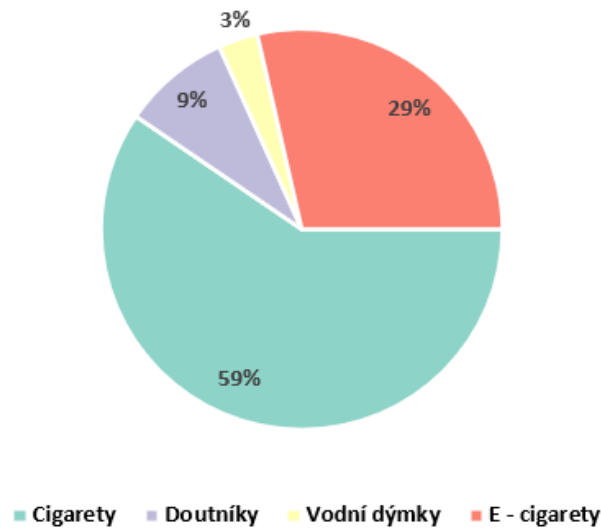
počet tvořili lidé s vyšším odborným vzděláním. Proto byla tato kategorie na obrázku číslo 1 přidána ke kategorii středního vzdělání s maturitou. Pokud bychom měli porovnat rozložení vzdělanosti respondentů podle pohlaví, tak zjistíme, že všechny kategorie byly číselně téměř totožné, což lze vidět rovněž na tomto obrázku.

Hlavní filtrační otázkou celého dotazníkového šetření bylo, zda je daný respondent současný kuřák, nebo zda kouřil někdy v minulosti a teď už ne, případně jestli se jedná o celoživotního nekuřáka. Z 202 sesbíraných odpovědí bylo zjištěno, že 123 respondentů v současné době kouří, což je téměř 61 %. Z tohoto počtu se 36,6 % řadí mezi příležitostné kuřáky, dále 26,8 % kouří pravidelně, a zbylých 45 respondentů, tedy opět 36,6 %, kouří denně. Další početnou skupinou byli respondenti, kteří v minulosti kouřili, ale z nějakého důvodu přestali. Ti tvořili také poměrně velkou část celého vzorku, konkrétně se jich k této odpovědi přihlásilo necelých 21 %. Poslední skupinu tvořili celoživotní nekuřáci, kteří však nemohli být svým názorem v tomto dotazníkovém šetření opomenuti. Těch se našlo zhruba 18 %. Měli tedy nejmenší zastoupení v celém dotazníkovém šetření. Obrázek číslo 2 nám ukazuje procentuální zastoupení kuřáků a nekuřáků podle jejich věku. Za zmínku nepochybně stojí největší počet denních kuřáků zastoupený ve věkových kategoriích 45 až 64 let. Naopak nejmenší procento denních kuřáků zahrnují kategorie 18 až 44 let. Může to souviset s tím, že mladší ročníky žijí ve společnosti, kde se čím dál tím více propaguje škodlivost kouření na zdraví, a z kouření se pomalu začíná stávat tabu. Jedním z extrémů jsou vysoká procenta u lidí ve věku 35 až 44 a 65 a více let, kteří uvedli, že s kouřením z nějakého důvodu přestali. U první zmíněné kategorie by mohla být důvodem rodina, u druhé pro změnu zdraví. Podle Spearmanova koeficientu, který vyšel -0,13 můžeme říci, že mezi těmito dvěma proměnnými existuje nízká nepřímá závislost. Tedy s rostoucím věkem slabě přibývá denních kuřáků.

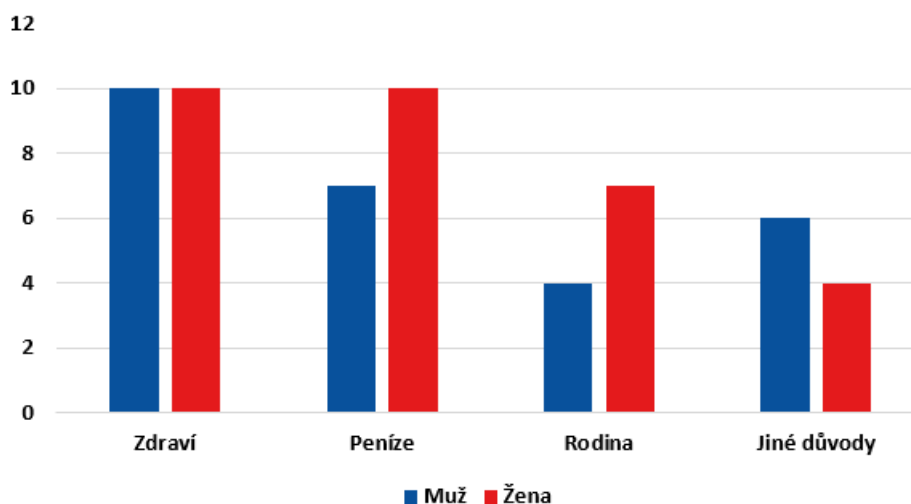
Obr. 2 Zastoupení kuřáků a nekuřáků podle věkových kategorií; **Zdroj:** Vlastní zpracování

Současní kuřáci mají v dnešní době z hlediska výběru typu kouření velice široké spektrum možností. Krom klasických cigaret již existuje také nespočet jiných možností, jak si zakouřit. Mezi ty nejčastější druhy kouření patří rovněž elektronické cigarety, vodní dýmky, doutníky, žvýkací tabáky atd. Během dotazníkového šetření v Olomouci se však zjistilo, že respondenti v největší míře preferují klasické cigarety. Ze 126 odpovědí, které se autorovi dostaly (tři kuřáci se nemohli rozhodnout, jaký typ upřednostňují, a proto vybrali dvě odpovědi), hned 59 % respondentů preferovalo právě ony klasické cigarety. Hned za nimi skončily elektronické cigarety, které byly mezi olomouckou populací rovněž velmi oblíbené. Preferovala je skoro třetina respondentů. Dohromady tedy tvořily klasické cigarety a elektronické cigarety více než tři čtvrtiny odpovědí. Zbylá část lidí ve své odpovědi zvolila buďto doutník nebo vodní dýmku. Lidí s oblibou kouření doutníků bylo o něco více, nicméně rozdíl v četnostech těchto odpovědích byl mizivý. Navíc většina těchto respondentů se považovala pouze za příležitostné kuřáky, kteří si dají doutník či vodní dýmku s kamarády pouze jednou za čas.

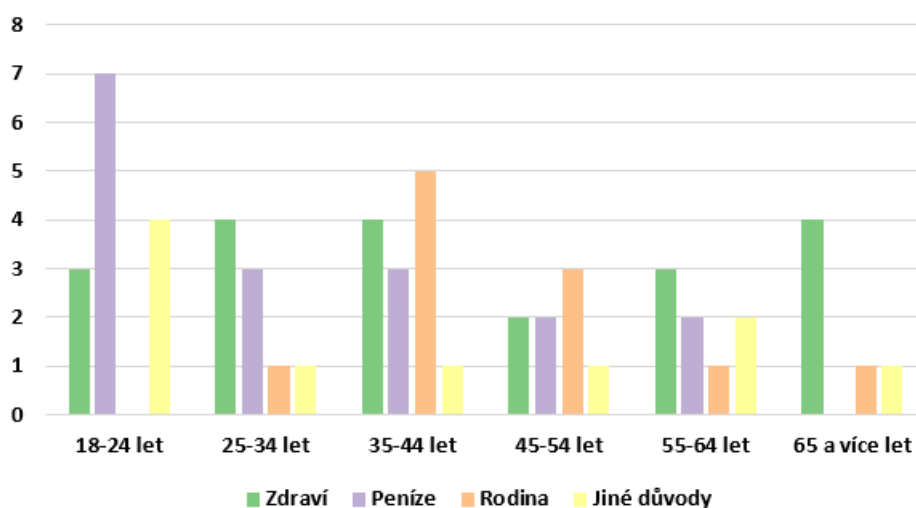

Obr. 3 Jaký typ kouření preferujete? **Zdroj:** Vlastní zpracování

Respondenti, kteří odpověděli, že kouřili v minulosti, ale poté z nějakého důvodu přestali, zodpovídali podotázky „před jakou dobou přestali a proč?“. Odpovědi se hodně lišily a byly dosti individuální. U každého respondenta záleželo především na tom, jak starý byl. Tato skutečnost se však dala očekávat, a výsledky dotazníkového šetření tomu daly pouze za pravdu. Důvody pro zanechání kouření však byly velmi pestré. Na obrázku číslo 4 a 5 můžeme vidět tři nejčastější důvody, proč lidé přestali kouřit. Většina respondentů uváděla více než jeden důvod. Nejvíce však převažovaly zdravotní a finanční důvody. U zdravotních byla často zmiňovaná nějaká nemoc, strach z nemoci či zdravotní potíže v okolí. Několik respondentů zase tvrdilo, že na cigarety už nemá dostatečné finanční prostředky, a kouření by je mohlo dostat do finančních problémů. V rodinných důvodech jsou ukryty děti, manžel/manželka, těhotenství. Mimo tyto tři kategorie pár jedinců zmínilo i jiné důvody, jako například to, že jim to nechutná, nebo zjistili, že to vlastně k životu ani nepotřebují. Obrázek 4 dále znázorňuje důvody ukončení kouření podle pohlaví. Ženy v porovnání s muži před kouřením daleko více upřednostňovaly rodinu a peníze. Obrázek 5 pak ukazuje rovněž důvody ukončení kouření respondentů, ovšem tentokrát podle věku. Počet odpovědí je zde sice nízký, ovšem i tak jde z obrázku poznat rozdílné priority věkových skupin. Mladí lidé velmi často končí s kouřením kvůli penězům, střední třída obyvatel kvůli rodině, a starší lidé upřednostní před kouřením své zdraví.

Obr. 4 Důvody ukončení kouření podle pohlaví; **Zdroj:** Vlastní zpracování

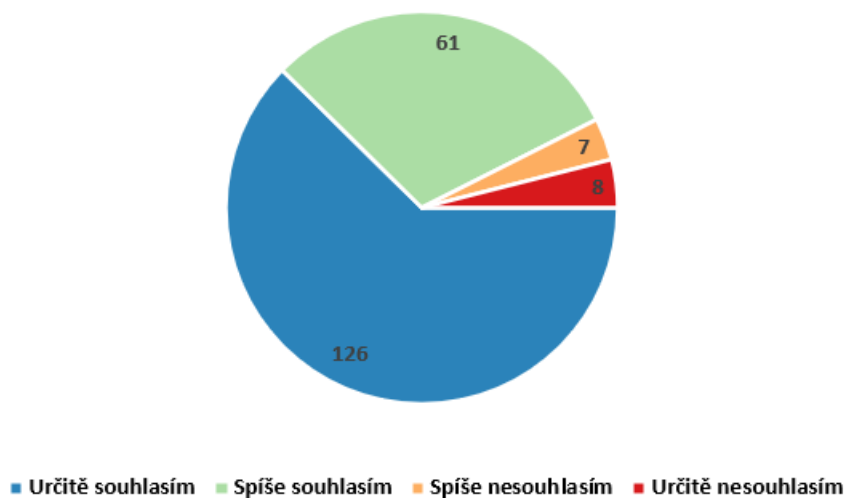
Obr. 5 Důvody ukončení kouření podle věku; **Zdroj:** Vlastní zpracování

5.2 Zákaz kouření v restauracích a v hospodách

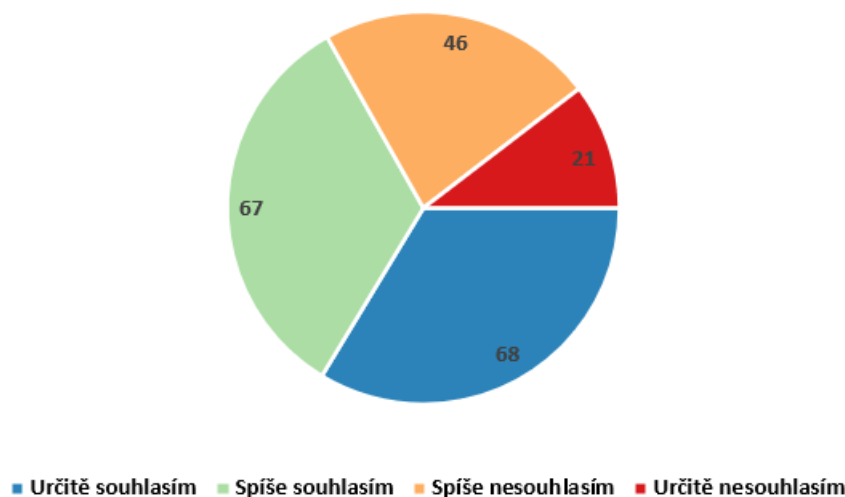
Jedním z cílů tohoto výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem nahlíží obyvatelé Olomouce na zákaz kouření v hospodách a v restauracích. Někomu se může zdát, že se jedná o jednu a tu samou věc. Nicméně již před začátkem dotazníkového šetření došlo k tomu, že si autor práce položil hypotézu, že by lidé mohli zákaz kouření v restauraci a hospodě posuzovat trochu jinak. Napomohl tomu i fakt, že ještě během předvýzkumu došlo u několika respondentů k rozdílným názorům mezi těmito dvěma místy. Když se podíváme nejprve na zákaz kouření v restauracích, tak zde byly názory respondentů z velké části jednotné. Opět na tuto otázku odpovídalo 202 lidí, takže se jednalo o docela početný vzorek odpovědí. Celkem 126 lidí uvedlo, že s tímto

zákazem určitě souhlasí. Dalších 61 respondentů odpovědělo, že s tímto zákazem spíše souhlasí. Dohromady se tedy blížíme celému součtu, takže z toho vyplývá, že naprostá většina respondentů zákaz kouření v restauracích kvituje a je za něho ráda. Pouze 15 lidí s tímto zákazem nesouhlasilo, a to v takové míře, že 7 z nich spíše a 8 určitě ne (obr. 6).

Názory na zákaz kouření v hospodách se však od zákazu kouření v restauracích dosti lišily. Mnoho respondentů argumentovalo tím, že do restaurace se chodí především na jídlo a je tedy jasné, že tam není vhodné kouřit. Ovšem do hospody se chodí hlavně na pivo, a tam je zvyklost dát si k němu i cigaretu. S tím souvisí i další názor, že když jde člověk do hospody, tak by měl být připravený na to, že by to tam nemuselo úplně vonět, a nejde do ní na nějakou důležitou událost, ale třeba jen posedět s přáteli u piva. Když se na to podíváme z pohledu čísel, tak 68 dotázaných se zákazem kouření v hospodách určitě souhlasilo. Už zde můžeme vidět téměř dvojnásobný pokles oproti zákazu v restauracích. Dalších 67 respondentů s tímto zákazem spíše souhlasilo. Dohromady je to sice znovu větší polovina, avšak tentokrát je to zhruba o 50 méně, než tomu bylo u kouření v restauracích. Co se týče nesouhlasných hlasů, tak 46 lidí zvolilo odpověď spíše nesouhlasím (to je skoro každý čtvrtý dotázaný) a zbylých 21 respondentů zcela nesouhlasilo (obr. 7).

Obr. 6 Souhlasíte se zákazem kouření v restauracích? ; **Zdroj:** Vlastní zpracování

Obr. 7 Souhlasíte se zákazem kouření v hospodách? ; **Zdroj:** Vlastní zpracování

V tabulce 2 a 3 pak můžeme vidět rozdělení názorů respondentů na zákaz kouření v hospodách i restauracích podle toho, zda se jedná o nekuřáky, kuřáky v minulosti či současné kuřáky. Se zákazem kouření v restauracích nejčastěji úplně souhlasili příležitostní kuřáci a nekuřáci. Příležitostných kuřáků se s tímto přesvědčením našlo bezmála 76 %, nekuřáků dokonce 81 %. Zajímavé je, že když si spočítáme dohromady hlasy pro „Určitě a Spíše souhlasím“, tak největší číslo nám vyjde u příležitostných, a především denních kuřáků. To znamená, že sami kuřáci se zákazem kouření v restauracích většinou souhlasí. U hospod se zákazem nejčastěji souhlasí opět příležitostní kuřáci. Z celkového počtu 45 jich se zákazem souhlasilo téměř 87 %. Naopak v nejmenším počtu byli kuřáci pravidelní, kterých se k souhlasu pozitivním způsobem vyjádřilo jen asi 48,5 % z počtu 33.

Důležité je však poznamenat, že se mezi všemi dotazovanými našlo i velké množství nekuřáků, kteří se zákazem kouření v hospodách nesouhlasí. Až 18,92 % respondentů z 37 uvedlo, že s ním spíše nesouhlasí a dalších 5,41 % pak určitě nesouhlasilo. Tento výsledek je celkem překvapující. Pozoruhodné jsou i samotné názory některých kuřáků a nekuřáků. Ti k problematice zákazu kouření v hospodách a restauracích velmi často zmiňovali zcela odlišný chod těchto podniků před zákazem. „*Kdysi byla vyhrazená doba v restauracích i hospodách, kdy se nesmělo kouřit, a přes to nejel vlak, to mi vyhovovalo a mohlo to tak i zůstat*“ (muž, 55–64 let, denní kuřák; žena, 55–64 let, nekuřačka). Tento typ názoru se mezi lidmi objevoval asi nejvíce. I toto mínění sdíleli jak kuřáci, tak i nekuřáci, kterým by evidentně nevadilo, kdyby se v pohostinských zařízeních (spíše v hospodách) nastavila nějaká doba, po kterou by se tam kouřit nesmělo, a to by bohatě stačilo.

Tab. 2 Vztah kuřáků/nekuřáků a jejich názoru na zákaz kouření v restauracích

Souhlasíte se zákazem kouření v restauracích?	Ano, denně		Ano, pravidelně		Ano, příležitostně		V minulosti ano, teď už ne		Ne, nikdy jsem nekouřil		Celkem
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
Určitě souhlasím	19	42,2	14	42,4	34	75,6	29	69,1	30	81,1	62,4
Spíše souhlasím	23	51,1	12	36,4	11	24,0	9	21,4	6	16,2	30,2
Spíše nesouhlasím	1	2,2	4	12,1	0	0	2	4,8	0	0	3,5
Určitě nesouhlasím	2	4,4	3	9,1	0	0	2	4,8	1	2,7	4,0
Celkový součet	45	100,0	33	100,0	45	100,0	42	100,0	37	100,0	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 3 Vztah kuřáků/nekuřáků a jejich názoru na zákaz kouření v hospodách

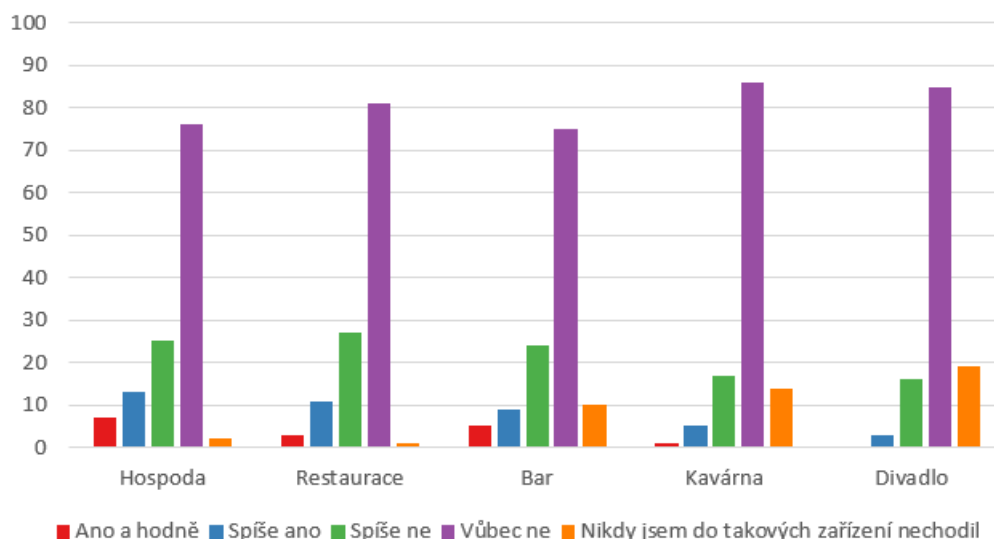
Souhlasíte se zákazem kouření v hospodách?	Ano, denně		Ano, pravidelně		Ano, příležitostně		V minulosti ano, teď už ne		Ne, nikdy jsem nekouřil		Celkem
	Ab s.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
Určitě souhlasím	12	26,7	7	21,2	19	42,2	14	33,3	16	43,2	33,7
Spíše souhlasím	11	24,4	9	27,3	20	44,4	15	35,7	12	32,4	33,2
Spíše nesouhlasím	13	28,9	11	33,3	6	13,3	9	21,4	7	18,9	22,8
Určitě nesouhlasím	9	20,0	6	18,2	0	0	4	9,5	2	5,4	10,4
Celkový součet	45	100,0	33	100,0	45	100,0	42	100,0	37	100,0	100,0

Zdroj: Vlastní zpracování

5.3 Změna návyků a prostorového chování

Ohlášení zavedení zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek vyvolalo u mnohých společenských skupin pobouření. To vznikalo především u majitelů některých pohostinských zařízení, kteří se zavedením tohoto zákona očekávali velké změny v chování a návycích velkého množství kuřáckých zákazníků, jež by mohly ohrozit jejich tržby a celé podnikání. Tato hypotéza se však na většině míst prozatím nepotvrzuje, a podle očekávání se nepotvrdila ani z tohoto dotazníkového šetření v Olomouci.

Respondenti byli dotazováni na to, zda po zavedení protikuřáckého zákona omezili návštěvy některých vybraných vnitřních zařízení. Z obrázku číslo 8 je evidentní, že u respondentů nedošlo k téměř žádné velké změně v jejich návštěvnosti hospod, restaurací, barů, kaváren či divadel. Naprostá většina odpovídala, že u nich k vůbec žádné (případně spíše žádné) změně nedošlo. Pokud k nějaké změně došlo, tak jen zřídka kdy, a v největším množství k takovým případům docházelo u hospod. Jednalo se však pouze o řády jednotlivců. Zajímavé je však tvrzení několika respondentů, že do některých vybraných zařízení nikdy nechodili, takže u nich v těchto případech ani k žádné změně dojít nemohlo. Takových případů se našlo nejvíce u možnosti divadel, kaváren a barů. Do hospody a restaurace se alespoň jednou za život podívali téměř úplně všichni.

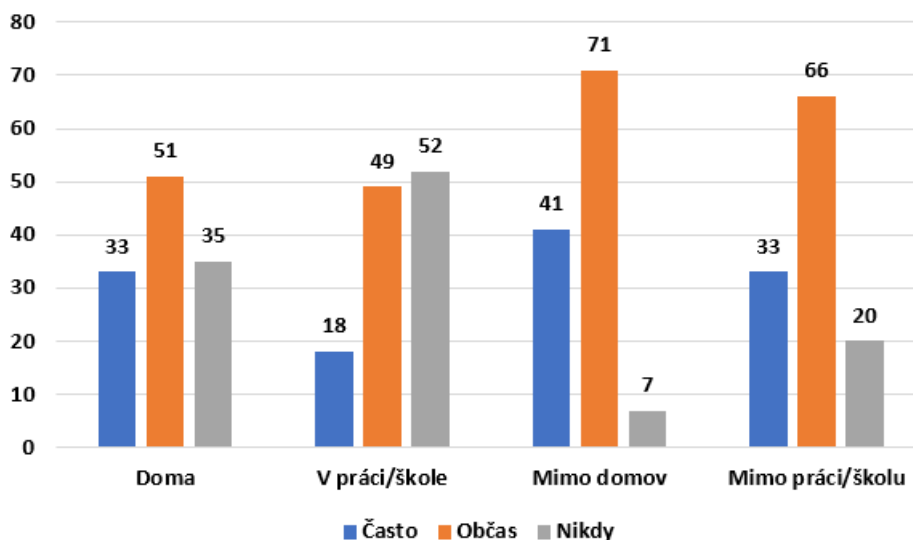

Obr. 8 Omezení návštěvnosti vnitřních zařízení po zavedení protikuřáckého zákona

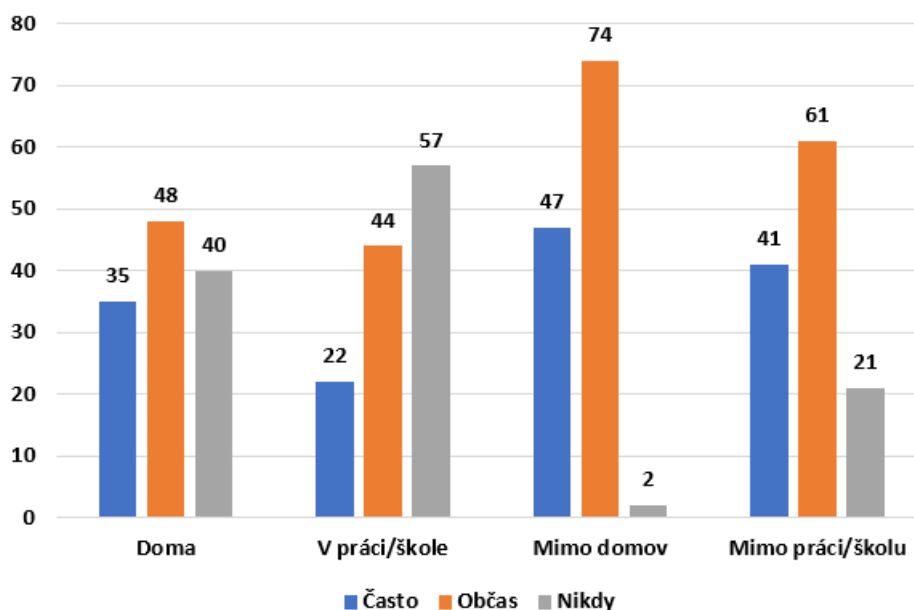
Zdroj: Vlastní zpracování

Obrázky č. 9 a 10 nám znázorňují počty lidí podle dvou aspektů, konkrétně podle toho, kde (na jakých místech) a jak často lidé kouřili před a po zavedení protikuřáckého zákona. Ani zde však nedošlo k nějakým výrazným změnám kuřáckých návyků v čase. Před i po začátku účinnosti zákazu lidé upřednostňovali kouření spíše mimo domov nebo práci/školu. Zato ve vnitřních prostorech, tedy buď doma nebo případně v práci/škole, kouřili méně často. V práci či škole dokonce převažovaly odpovědi „nikdy“ nad ostatními (často, občas). Nutno

poznamenat, že to bylo zdaleka jediné místo, kde respondenti takto odpovídali. U všech ostatních prostorů byla nejčastěji zaznamenána odpověď „občas“.

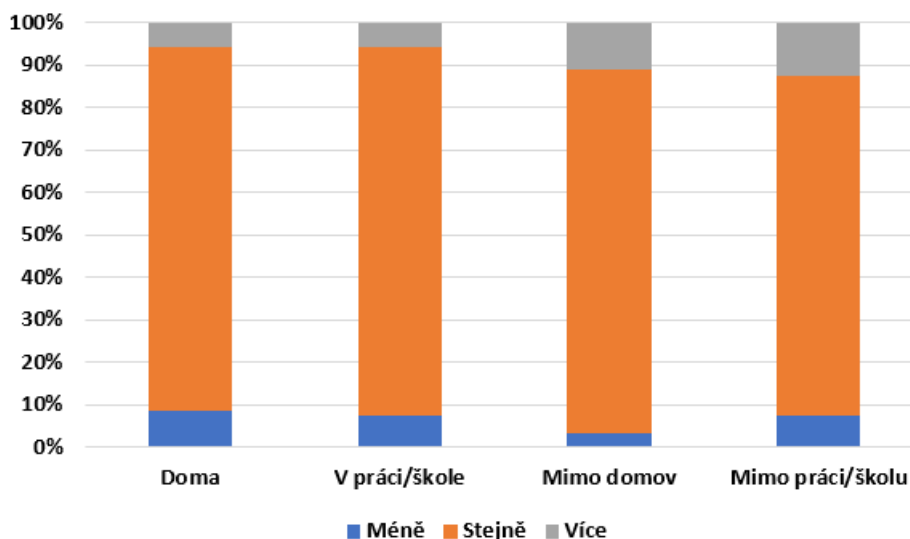
Obr. 9 Kde a jak často lidé kouřili (Před zavedením); **Zdroj:** Vlastní zpracování

Obr. 10 Kde a jak často lidé kouřili (Po zavedení); **Zdroj:** Vlastní zpracování

Když si tyto dvě otázky dále propojíme (obr. 11), tak je možné zjistit, zda ti samí respondenti odpovídali stejně před i po zavedení protikuřáckého zákona, nebo u nich došlo k nějaké změně. 87,5 % respondentů uvedlo stejnou frekvenci kouření doma před i po zavedení protikuřáckého zákona. Stejně tak tomu bylo i mimo domov. Nejmenší názorová shoda byla

zaznamenána mimo práci/školu, kde respondenti odpovídali stejně u obou případů v 79,8 %. Stále se však jednalo o více než tři čtvrtiny z celkového počtu. Můžeme tedy říci, že rozdíly byly opravdu minimální. U možnosti mimo práci/školu celkem 20,2 % obyvatel změnilo své návyky a chování. 12,6 % z nich začalo kouřit po zavedení zákona více a naopak 7,6 % méně. V práci/škole na druhou stranu změnilo své návyky dohromady jen 13,5 % respondentů.

Obr. 11 Porovnání změn prevalence kouření na konkrétních místech před a po zavedení protikuřáckého zákona; **Zdroj:** Vlastní zpracování

Některé údaje viditelné na předchozích obrázcích bychom si mohli ještě více rozčlenit a podívat se trochu hlouběji. K tomu nám ideálně slouží tabulky číslo 4 a 5, které znázorňují to, jak často kuřáci kouřili doma a mimo domov ve vztahu k tomu, o jak velké kuřáky se jednalo. Podle předpokladu doma nejčastěji kouřili denní kuřáci, a to jak před, tak i po zavedení protikuřáckého zákona. Z tabulky lze vidět, že se jedná v obou případech o více než 50 % respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli. Naopak nejméně často doma kouří příležitostní kuřáci – opět po zavedení legislativy nedošlo v tomto případě k žádné viditelné změně. Za zmínku stojí to, že největší počet příležitostných kuřáků byl zaznamenán nejen u odpovědi „nikdy“, ale také u odpovědi „občas“. Tento fakt tedy zkresluje celkovou představu o tom, že by příležitostní kuřáci mohli kouřit doma v nejmenší míře. Nemusí tomu tak tedy nutně být. Rozdíl v odpovědích jednotlivých skupin respondentů můžeme vidět u možnosti „občas“. Zatímco před zavedením zákona tuto možnost volilo více pravidelných kuřáků než denních, po zavedení se situace změnila a občas kouřili ve svém domovech spíše denní kuřáci. To však dle mého názoru nemá úplně velký význam vzhledem k tomu, že několik lidí pochybovalo, jestli

zvolit možnost pravidelného nebo denního kuřáka (tuto skutečnost už jsem zde jednou výše zmínil).

Co se týče kouření mimo domov, tak i zde převládalo nejvyšší procento denních kuřáků. Sice se už jednalo o trochu menší procentuální část než u kouření doma (53,7 % před, 48,9 % po), ale i tak zde lze pozorovat jakási názorová stálost v odpovědích denních kuřáků. Těm logicky nevádí, na jakých místech si zapálí, hlavně že si cigaretu mohou dát. Na rozdíl od třeba příležitostných kuřáků, kteří doma příliš často nekouří, což lze vidět právě z tabulky číslo 5. Velmi důležitý poznatek však plyne ze statistik odpovědí „Nikdy“. Když si totiž porovnáme tuto odpověď doma a mimo domov, tak můžeme vidět velké rozdíly v odpovědích respondentů. Počet kuřáků, kteří tvrdili, že doma nikdy nekouří byl sice vysoký, ale u odpovědi mimo domov byl tento počet naopak úplně minimální. Konkrétně rozdíl před zavedením legislativy byl 35 ku 7, a po zavedení dokonce 40 ku 2. Tato odchylka je doslova propastná. Hovoří to však pouze o tom, že mimo domov se kuřákům evidentně kouří mnohem lépe než doma, což dává smysl. Je to ale jediný případ, kdy se v tomto směru shodly všechny tři typy kuřáků – u odpovědi často a občas k žádným podobným anomáliím nedocházelo, snad jen s výjimkou příležitostných kuřáků, jejichž počet u odpovědi občas byl mnohem větší mimo domov než doma.

Tab. 4 Vztah kuřáků a četností jejich kouření „DOMA“ po a před zavedením protikuřáckého zákona

		PO	Abs. č.	%			PŘED	Abs. č.	%
ČASTO	Ano, denně		19	54,29	ČASTO	Ano, denně	19	57,58	
	Ano, pravidelně		14	40,00		Ano, pravidelně	12	36,36	
	Ano, příležitostně		2	5,71		Ano, příležitostně	2	6,06	
	CELKEM		35	100,00		CELKEM	33	100,00	
OBČAS	Ano, denně		16	33,33	OBČAS	Ano, denně	14	27,45	
	Ano, pravidelně		12	25,00		Ano, pravidelně	15	29,41	
	Ano, příležitostně		20	41,67		Ano, příležitostně	22	43,14	
	CELKEM		48	100,00		CELKEM	51	100,00	
NIKDY	Ano, denně		10	25,00	NIKDY	Ano, denně	12	34,29	
	Ano, pravidelně		7	17,50		Ano, pravidelně	6	17,14	
	Ano, příležitostně		23	57,50		Ano, příležitostně	17	48,57	
	CELKEM		40	100,00		CELKEM	35	100,00	

Zdroj: Vlastní zpracování

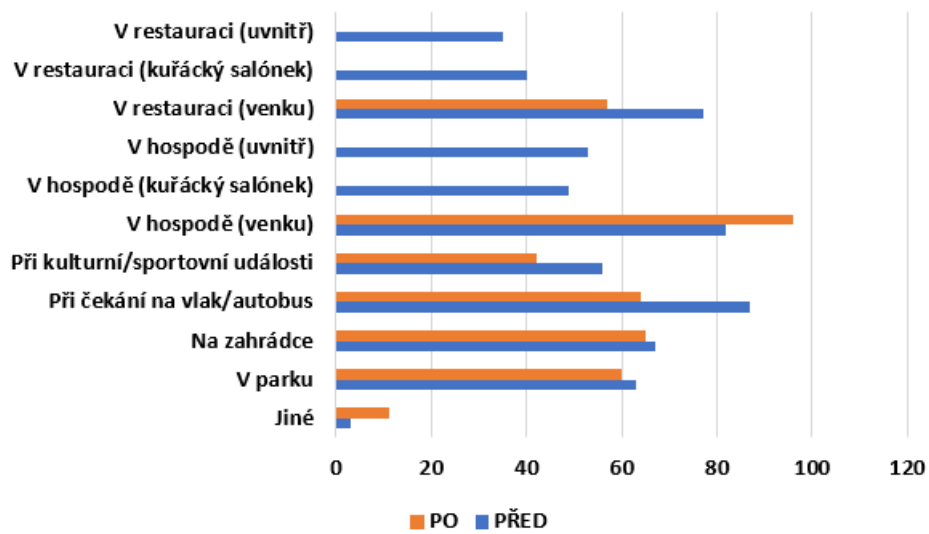
Tab. 5 Vztah kuřáků a četností jejich kouření „MIMO DOMOV“ po a před zavedením protikuřáckého zákona

PO		Abs. č.	%	PŘED		Abs. č.	%
ČASTO	Ano, denně	23	48,94	ČASTO	Ano, denně	22	53,66
	Ano, pravidelně	18	38,30		Ano, pravidelně	15	36,59
	Ano, příležitostně	6	12,77		Ano, příležitostně	4	9,76
	CELKEM	47	100,00		CELKEM	41	100,00
OBČAS	Ano, denně	22	29,73	OBČAS	Ano, denně	22	30,99
	Ano, pravidelně	14	18,92		Ano, pravidelně	16	22,54
	Ano, příležitostně	38	51,35		Ano, příležitostně	33	46,48
	CELKEM	74	100,00		CELKEM	71	100,00
NIKDY	Ano, denně	0	0,00	NIKDY	Ano, denně	1	14,29
	Ano, pravidelně	1	50,00		Ano, pravidelně	2	28,57
	Ano, příležitostně	1	50,00		Ano, příležitostně	4	57,14
	CELKEM	2	100,00		CELKEM	7	100,00

Zdroj: Vlastní zpracování

Další změny návyků a chování občanů Olomouce po zavedení protikuřáckého zákona můžeme spatřit na obrázku číslo 12. Na něm je k vidění graf, ukazující místa, na kterých lidé nejčastěji kouřili nebo stále ještě kouří, když jsou mimo domov/práci či školu. Oranžové i modré linie jsou u možností, které mohli respondenti vybírat v případech před i po zavedení zákazu kouření. U dvou možností, konkrétně (při kulturní/sportovní události; při čekání na vlak/autobus) však byly v dotazníku rozdíly v možnostech odpovědí. Zatímco před zavedením protikuřácké legislativy měli respondenti na výběr z možností uvnitř, venku a v kuřáckém salóncu (pouze u druhé), po zavedení legislativy už byla na výběr pouze jedna možnost, která v podstatě spojovala všechny tři předchozí dohromady. I proto byly u těchto dvou možností do grafu spojeny všechny tři varianty do jedné, aby mohlo dojít k následnému porovnání a analýze. Pouze modré linie jsou pak u odpovědí před zavedením zákazu kouření. Z grafu níže tedy vyplývá, že lidé v Olomouci mají po zavedení zákazu kouření větší potřebu (nutkání) kouřit při návštěvě hospody venku. Toto samotné zjištění asi není až tolik překvapující. Tímto slovem se však dá nazvat porovnání s návštěvností restaurací. Tam totiž došlo k úplně opačnému efektu. Lidé zde totiž spolu s počátkem vstoupení zákazu v platnost začali omezovat svůj pobyt ve venkovních prostorech. Důvodem takového výsledku by mohlo být to, že si lidé se zákazem kouření uvědomili, že kouřit při návštěvě restaurací vlastně ani nemají potřebu, což by korespondovalo s výsledkem v hospodách, u kterých je naopak zvednutí preferencí venkovních prostor znakem větší nespokojenosti se zákazem v hospodách než v restauracích. Rozdíly lze pozorovat i u možností kouření při kulturní/sportovní události a při čekání na vlak/autobus.

U těchto dvou činností můžeme říct, že je lidé preferovali v mnohem větším měřítku před zavedením nařízení. U zahrádek ani v parku pak nedošlo u respondentů k žádné výrazné změně.

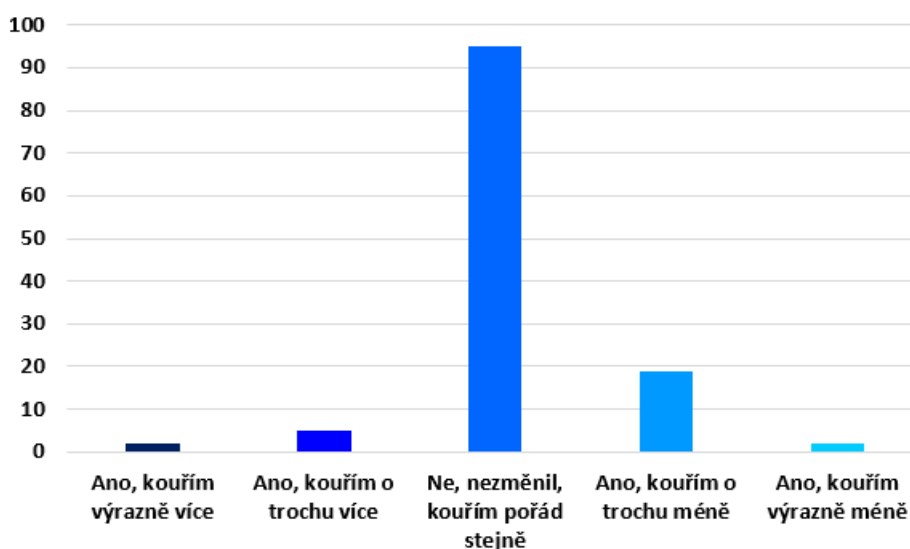
Obr. 12 Kde mimo domov/školu/práci nejčastěji lidé kouří/kouřili

Zdroj: Vlastní zpracování

5.4 Prevalence kouření po zavedení protikuřácké legislativy

Spuštěním protikuřácké legislativy se dalo očekávat, že by se prevalence kouření v Olomouci mohla nějakým způsobem snížit. To nám však úplně nepotvrdil tento výzkum, jehož součástí byla otázka na případnou změnu počtu vykouřených cigaret právě po zavedení protikuřáckého zákona. Na obrázku číslo 13 můžeme vidět rozložení názorů respondentů na tento dotaz. Z celkového počtu 202 respondentů byli vybráni pouze ti, kteří uvedli, že nějakým způsobem kouří, konkrétní počet odpovědí byl 123. Zbytek se k této otázce vůbec nedostal, Z grafu je patrné, že naprostá většina dotazovaných po tom, co vstoupila protikuřácká legislativa v platnost, nezměnila počet svých vykouřených cigaret, resp. kouřila před i po zavedení zákazu pořád stejně. Tento názor převládá u zhruba 77 % respondentů.

Změna k lepšímu, tedy kdy došlo ke snížení počtu vykouřených cigaret, byla vidět u 21 respondentů, tedy nějakých 17 %. Z tohoto počtu však valná většina začala kouřit po zavedení zákazu kouření jen o trochu méně, což může znamenat pouze minimální rozdíl, který může zkreslovat celkový výsledek. To by dokazoval i fakt, že během terénního šetření několik respondentů přemýšlelo, zda vůbec patří do skupiny „Ano, kouřím o trochu méně“ nebo spíše do skupiny „Ne, kouřím pořád stejně“. Na druhé straně lidí, kteří uvedli, že začali kouřit buď o trochu více nebo výrazně více, bylo dohromady ještě méně. To však dává smysl, jelikož opačný výsledek by znamenal spíše výraznou odchylku od normálu.

Obr. 13 Změnil se počet Vámi vykouřených cigaret po zavedení protikuřáckého zákona?

Zdroj: Vlastní zpracování

Toto zjištění nám dává odpověď prakticky i nato, zda došlo k nějakým změnám prevalence kouření u lidí v souvislosti s tím, na jakých místech nejčastěji kouří/kouřili. Už v předešlé kapitole tabulky 3 a 4 názorně ukázaly, jakým způsobem se měnily návyky kuřáků na různých místech. Jak v prostorech domovů, tak i mimo domov docházelo k velkým počtům respondentů, kteří zde kouřili ve velkém množství (často). Co je však pro nás v tomto ohledu důležitější je to, že mezi dobou před zavedením a po zavedení zákazu kouření nedošlo (až na malé výjimky) u dotázaných k žádným výrazným změnám v pravidelnosti kouření. Společně s grafem na obrázku č. 12 nám tedy výsledky dotazníkového šetření určují konečný stav prevalence kouření, která se v Olomouci nejspíše příliš nezmenšila.

6. DISKUZE

Jedním z hlavních důvodů zavedení protikuřáckého zákona č. 65/2017 Sb., *o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek* bylo snížit prevalenci kuřáků v České republice na minimum. Tu kontrolovaly výzkumy státního zdravotnického ústavu, které proběhly v roce 2017, 2018 a 2019. Výzkum z roku 2017 ukázal, že se v populaci celé České republiky nacházelo přibližně 25 % kuřáků (MZČR, 2018). O rok později jich bylo nečekaně více, konkrétně 28,5 % (MZČR, 2020). Tento nárůst můžeme odůvodnit jednak tím, že od zavedení protikuřáckého zákona uběhla ještě poměrně krátká doba nato, aby došlo k nějaké pozitivní změně, a také tím, že protikuřácká legislativa mohla z počátku na některé jedince působit spíše negativním dojmem, který se pokoušeli potlačit zvýšením počtu vykouřených tabákových prostředků. Pro srovnání, ještě v roce 2011 bylo v České republice okolo 29 % kuřáků (Sovinová, 2012).

Rok 2019 už však ukázal pozitivní tvář celé situace, kdy se u nás našlo „pouze“ 24,9 % kuřáků ve věku od 15 let. Došlo tedy k poklesu o necelé čtyři procentní body (MZČR, 2020). Dotazníkové šetření v Olomouci však ukázalo, že se zde nachází stále početná skupina kuřáků. Až 60,9 % respondentů uvedlo, že v současné době kouří. Z tohoto počtu 36,6 % kouří denně, stejné procento respondentů příležitostně, a skoro 30 % pravidelně. Dále se zjistilo, že v Olomouci kouří častěji ženy. Z celkového počtu respondentů, kteří kouřili denně a pravidelně, bylo 32,5 % žen oproti 30,9 % mužů. Naopak z již výše zmíněných výzkumů docházelo k závěrům, že v populaci kouří více muži. Například v roce 2017 kouřilo 31 % mužů a pouze 20 % žen (MZČR, 2018), o dva roky později to bylo 21,1 % mužů oproti 15,2 % žen – zde se však jednalo pouze o denní kuřáky (MZČR, 2020). Tyto výsledky nám tedy naprosto odporují celorepublikovým závěrům. I když naše celostátní a evropské výzkumy v posledních letech ukazují pokles prevalence kouření, tak v porovnání s výsledky amerických výzkumů se má Evropa ještě co učit. Zatímco procenta kuřáků u nás se pohybují okolo 20 až 30 %, v USA se škála počtu kuřáků drží v průměru až o 10 % níž – v roce 2018 to bylo necelých 14 % (Creamer et al., 2019).

Součástí hospod a restaurací byly před zavedením protikuřácké legislativy velmi často také kuřácké salóňky. V hospodách se navíc mohlo kouřit i mimo tyto vyhrazené prostory, a samotní kuřáci neměli v těchto vnitřních zařízeních téměř žádné problémy. Ty pro ně nastaly až v momentě, kdy protikuřácký zákon vstoupil v platnost. Nově se nemohlo v těchto prostorách kouřit, a jediná šance na to si zapálit, byla venku před těmito pohostinskými

zařízeními. Otázkou je, zda bylo nutné omezit stejným způsobem provoz restaurací i hospod. V rámci dotazníkového šetření v Olomouci můžeme pozorovat velmi rozdílné názory právě na zákaz kouření v restauracích a v hospodách. Zatímco se zákazem kouření v hospodách souhlasilo (určitě + spíše) 92 % respondentů, zákaz kouření v restauracích podporovalo stejnou měrou „jen“ 67 %. Pochybnosti o tom, zda je správné zakazovat lidem kouřit v hospodách, tak vyjádřila třetina dotazovaných. Většinou se u nich jednalo o to, že rozlišovali důvody, proč navštěvují restaurace, a proč hospody. Nejčastěji se vyjadřovali v tom smyslu, že zatímco do restaurace se chodí při formálních příležitostech, kde by nebylo příliš vhodné kouřit, do hospod se chodí pobavit neformálně s kamarády, dát si k tomu pivo, a právě nějakou tu cigaretu, což k sobě přece patří. Téměř polovina z této třetiny „pochybovačů“ navíc zmínila dobu, kdy byly v restauracích a hospodách vyhrazeny hodiny ve kterých se kouřit nedalo. Netajili se tím, že by stačilo, kdyby se tato doba zachovala, a ve zbytku dne by se kouřit v určitých místech vevnitř dalo. Ústav empirických výzkumů provedl rychlošetření názorů veřejnosti na protikuřácký zákon. V něm se názory na zákaz kouření v hospodách a restauracích rovněž dost podstatně rozcházel. Zákaz kouření v restauracích sice nevalil 78 % respondentů – 60 % dokonce určitě ne. Ovšem se zákazem kouření v hospodách mělo problém 54 % lidí (STEM, 2018). Výzkum zdravotnického ústavu z roku 2019 uvádí, že se zákazem kouření jako celku souhlasilo 74,4 % dotázaných osob (MZČR, 2020).

Se zavedením zákona č. 65/2017 Sb., *o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek* se mohly v populaci očekávat také případné změny v chování a návycích jednotlivých skupin respondentů. Ty se však neprojeví v tak velké míře, jak se předpokládalo. Dotazníkové šetření na území postihující město Olomouc nám ukázalo, že se v souvislosti s protikuřáckým zákonem lidé ke kouření staví stále stejně. Přes 77 % respondentů uvedlo, že se po zavedení zákona nezměnil počet jimi vykouřených cigaret. Pokud k takovým případům přece jenom docházelo, tak to bylo spíše snížení frekvence kouření. Pro srovnání, v roce 2019 nedocházelo v rámci celé České republiky k žádným změnám u 65,7 % respondentů, a dalších 26,5 % kouřilo spíše méně (MZČR, 2020). Co se týče oblíbených a nejčastějších míst, na kterých lidé nejčastěji kouřili, tak tam respondenti Olomouce preferovali v daleko větším měřítku venkovní prostory, konkrétněji prostory mimo domov a mimo práci/školu. Přes 90 % dotazovaných kuřáků uvedlo, že kouří často nebo občas mimo domov, a přes 80 % stejnou měrou mimo práci/školu. Oproti tomu doma či v práci/škole to bylo vždy o dost méně, a škála se pohybovala mezi 50–70 %. Když se pak podíváme na konkrétní místa mimo domov/práci/školu, tak zde můžeme pozorovat velký podíl lidí kouřících ve venkovních

prostorách hospod a restaurací. Rozdíly před a po zavedení zákazu kouření můžeme pozorovat právě u těchto dvou jmenovaných prostor, kde dochází k tomu, že zatímco venkovní zahrádky restaurací se po zavedení nařízení spíše omezovaly, do zahrádek hospod začalo chodit po zavedení čím dál tím více lidí. Španělský výzkum postojů kuřáků uvádí, že nejvíce lidé kouří venku v barech a restauracích (54,8 %). Za těmito prostory pak následují venkovní místa v práci – 46,8 % (Sureda, 2012).

7. ZÁVĚR

Na závěr své bakalářské práce bych se chtěl nejprve krátce vrátit k úvodu. V tom jsem postupně zmínil rozdíly, jak bylo kouření vnímáno kdysi, a jak je vnímáno dnes. Zdůraznil jsem, že bylo kouření bráno v různých historických epochách odlišně, a uvedl jsem konkrétní příklady pozitiv a negativ, které užívání tabákových prostředků přinášelo a stále přináší. V současnosti tedy převažují negativa spojená s nespočtem druhů onemocnění. Dále jsem se zaměřil na postihnutí trendu spojeného se snižováním počtu kuřáků, a omezováním dopadů kouření na okolní společnost, které se v dnešní době snaží řešit nejen státy Evropy, ale v podstatě státy na celém světě. I v České republice na omezení kuřáků jistým způsobem došlo, a to nejprve zavedením zákona č. 379/2005 Sb., *o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů*), a později zákonem č. 65/2017 Sb., *o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek*, který předešlou legislativu nahradil. A právě na tento zákon, konkrétně na změny chování a návyků kuřáků a nekuřáků po zavedení protikuřácké legislativy v roce 2017, se měla tato bakalářská práce zaměřit.

Tato bakalářská práce si kladla za cíl zhodnotit situaci kuřáků ve městě Olomouc před a po zavedení protikuřáckého zákona v roce 2017. Výsledky z větší části potvrdily očekávání, vycházející většinou ze světových výzkumů a zdrojů. Přesto se objevilo několik skutečností, které mě během zpracování této práce osobně překvapily. Největší zajímavostí bylo rozdílné vnímání restaurací a hospod jakožto prostoru pro trávení osobního času. Zatímco většina respondentů se shodla na tom, že restaurace jsou místem, kde je kouření nevhodné, hospody jsou veřejností vnímány jako místa, kde by měly být určité "neřesti", jako například kouření, povoleny. Neméně zajímavou se mi jevila skutečnost, s jakou neochotou spolupráce jsem se setkal při komunikaci se starší generací, především pak věková skupina 65 let a více. Oproti obecným výzkumům, prokazujícím vyšší procento kuřáků – mužů nežli žen, je v Olomouci prokazatelně více kuřáků – žen nežli mužů. V obecnějších rovinách výzkumu se však Olomouc nijak výrazně ve výsledcích neliší. Zákon č. 65/2017 Sb., *o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek* měl vliv především na omezení kouření na pracovištích. Většina respondentů na základě nařízení příliš nezměnila způsob života, pouze se přizpůsobila novým podmínkám.

Pro účely budoucího zkoumání by mohlo být přínosné zaměřit se nejen na Olomouc jako celek, ale rozebrat možné rozdíly návyků a chování kuřáků a nekuřáků podrobněji buďto

v jednotlivých městských částech Olomouce, případně ve všech obcích správního obvodu obce s rozšířenou působností Olomouc. Nabízelo by se porovnání i mezi okresy či kraji, ale o to obtížnější by poté samotné šetření bylo.

Na úplný závěr je nutno říct, že ačkoliv výzkum v Olomouci neukazuje nějaké výrazné snížení prevalence kouření, tak v rámci celorepublikových i světových výsledků lze konstatovat, že ve spojení s kouřením jde společnost tím správným směrem.

8. SUMMARY

The topic of this bachelor thesis was a geographical analysis of smokers in Olomouc and their behavior after the introduction of anti-smoking legislation in 2017. It aimed to evaluate the situation of smokers in the city and capture any changes in their behavior and habits. For this purpose, a quantitative method of data collection, analysis and interpretation, i.e. a questionnaire survey, was used. This took place over a period of 2 to 3 weeks online and also in the city. A total of 202 questionnaires were selected, from which data analysis was then carried out.

The results for the most part confirmed what had already been researched in foreign research and sources. Nevertheless, during the processing of this work, several points of interest were found that were worth mentioning. One of them was, for example, the different perception of restaurants and pubs as spaces for spending personal time. While the majority of respondents agreed that smoking should not be allowed in restaurants, the ban of smoking in pubs was no longer such a clear matter for respondents. On the contrary. The fact also seemed interesting that the older generation did not cooperate with such willingness, especially the age group of 65 and over. Compared to other general surveys, which demonstrably reported a higher percentage of smokers among men, there were paradoxically more women in Olomouc. However, in other, more general things, Olomouc was not particularly different in results. The majority of respondents did not change their way of life much as a result of the prohibition. They just adapted to new conditions.

9. SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

DOUGLAS, Mary. *Purity and Danger: An Analysis of Concept of Pollution and Taboo*. Abingdon: Routledge 2002.

GILMAN, L., Sander a ZHOU Xun. *Příběh kouře: Člověk a kouření od úsvitu dějin až po současnost*. Praha: Dybbuk 2015.

Internetové zdroje:

ANGER, Silke. One last puff? Public smoking bans and smoking behavior. *Journal of Health Economics* [online]. 2011, 30, 3, 591-601. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2011.03.003>

BARNOYA, Joaquin a GLANTZ, A. Stanton. Cardiovascular Effects of Secondhand Smoke: nearly as large as Smoking. *Circulation* [online]. 2005, 111, 2684-2698. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.ahajournals.org/doi/10.1161/CIRCULATIONAHA.104.492215>

CREAMER, R. MeLisa; WANG, W. Teresa; BABB, Stephen et al. Tobacco Product Use and Cessation Indicators Among Adults – United States, 2018. *National Library of Medicine*. [online]. 2019, 68, 45, 1013-1019. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6855510/>

DALLA-VORGIA, P. The Evolving Legislation to Protect Nonsmokers in Europe. *Tobacco and Health* [online]. 1995, 501-504. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4615-1907-2_105

GARCÍA-ALTÉS, Anna. Economic Impact of Smoke-Free Legislation: Did the Spanish Tobacco Control Law Affect the Economic Activity of Bars and Restaurants? *Nicotine & Tobacco Research* [online]. 2015, 17, 11, 1397-1400. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ntr/ntu346>

HOWELL, Fenton. Smoke-free bars in Ireland: a runaway success. *Tobacco control* [online]. 2005, 14, 2, 73-74. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1136/tc.2005.011304>

JARVIE, A. Jill a MALONE, E. Ruth. Children's Secondhand Smoke Exposure in Private Homes and Cars: An Ethical Analysis. *American Journal of Public Health* [online]. 2008, 98, 12, 2140-2145. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://ajph.aphapublications.org/doi/full/10.2105/AJPH.2007.130856>

JONES, M. Andrew. A model of the impact of smoking bans on smoking with evidence from bans in England and Scotland. *Health, Econometrics and Data Group* [online]. 2011, 1-36. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z:

https://www.york.ac.uk/media/economics/documents/herc/wp/11_05.pdf

KENNEDY, D. Ryan. Outdoor smoking behavior and support for outdoor smoking restrictions before and after France's national smoking ban. *European Journal of Public Health* [online]. 2012, 22, 29-34. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckr208>

Kouření a užívání tabáku. *Údaje a statistiky*. Centers for Disease Control and prevention. [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z https://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/index.htm

LINHART, Aleš a ASCHERMANN Michael. Podceňované a neznámé vlivy pasivního kouření. *Cor Vasa* [online]. 2011, 53, 253-256. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://e-coretvasa.cz/pdfs/cor/2011/04/09.pdf>

MZČR. Protikuřácký zákon slaví první rok účinnosti. Za tu dobu prokazatelně klesl počet kuřáků. 2018. [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/protikuracky-zakon-slavi-prvni-rok-ucinnosti-za-tu-dobu-prokazatelne-klesl-pocet-kuraku/>

MZČR. *Výsledky národního výzkumu SZÚ o užívání tabáku v ČR potvrdily, že českých kuřáků ubývá, povědomí o zdravotních rizicích kouření se zvýšilo*. 2020. [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/vysledky-narodniho-vyzkumu-szu-o-uzivani-tabaku-v-cr-potvrdily-ze-ceskych-kuraku-ubyva-povedomi-o-zdravotnich-rizicich-koureni-se-zvysilo/>

NCD ALLIANCE. Putting non-communicable diseases on the global agenda. *NCD Alliance Report* [online]. 2011, 1-28. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: https://ncdalliance.org/sites/default/files/resource_files/NCD%20Alliance%20Report%202009%20-%202011.pdf

PINILLA Jaime a LÓPEZ-VALCÁREL, G. Beatriz. Impact of the Spanish smoke-free laws on cigarette sales, 2000-2015: partial bans on smoking in public places failed and only a total tobacco ban worked. *Health Economics, Policy and Law* [online]. 2018, 14, 4, 1-13. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S1744133118000270>

ROOKE, Catriona. Smoking spaces and practices in pubs, bars and clubs: Young adults and the English smokefree legislation. *Health & Place* [online]. 2013, 19, 180-115. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2012.10.009>

STEM – Empirický výzkum pro demokracii. PROTIKUŘÁCKÝ ZÁKON, *Ministerstvo zdravotnictví ČR* [online]. 2018, 1-6. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/protikuracky-zakon/>

SUREDA, Xisca. Secondhand smoke in outdoor settings: smokers' consumption, non-smokers' perceptions, and attitudes towards smoke-free legislation in Spain. *BMJ Journals* [online]. 2012, 5, 4. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://bmjopen.bmj.com/content/5/4/e007554>

SOVINOVÁ, Hana; CSÉMY, Ladislav; SADÍLEK, Petr et al. Vývoj prevalence kuřáctví v dospělé populaci ČR (1997–2011), Výzkumná zpráva. *SZÚ*, 2012 [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: www.szu.cz

ŠVANCAROVÁ, Iveta. *Změna nekuřáckého zákona a její vliv na vzorce užívání tabáku a motivaci k odvykání kouření u pacientů praktických lékařů*. Univerzita Karlova v Praze, 2020. Diplomová práce. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/20.500.11956/120369>

Univerzita Palackého v Olomouci. *Dotazníkové šetření – Seminář k bakalářské práci 1, 8 blok* (prezentace)

THE TOBACCO ATLAS. *Prevalence*. 2022. [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://tobaccoatlas.org/challenges/prevalence/>

Zákon č. 65/2017 Sb., *o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek* [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-65>

Zákon č. 379/2005 Sb., *o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů* [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-379>

ŽAMPACH, Patrik. *Kouření – celospolečenský problém*. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2012. Bakalářská práce. Dostupné z: <https://digilib.k.utb.cz/handle/10563/19710>

WITSCHI, Hanspeter. A Short History of Lung Cancer. *Toxicological Sciences* [online]. 2001, 64, 1, 4-6. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/toxsci/64.1.4>

10. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Dotazníkové šetření o kouření v Olomouci

Dotazníkové šetření – Kouření v Olomouci

Vážená paní, vážený pane,

Dovolte, abych Vám v rámci své bakalářské práce na téma: „Kouření v Olomouci – geografická analýza kuřáků a jejich chování po přijetí protikuřácké legislativy“ položil několik otázek. Toto dotazníkové šetření probíhá pod záštitou Katedry geografie Přírodovědecké fakulty UP v Olomouci a je zcela anonymní. Dotazník má v naprosté většině uzavřené odpovědi. Pokud by Vám žádná z nich nevyhovovala přesně, vyplňte tu, která k Vám sedí nejvíce. V případě otevřených otázek odpovídejte vlastními slovy. Vyplnění dotazníku by nemělo zabrat více než 5 minut. Děkuji za spolupráci a Váš čas.

Kontakt v případě nejasností: marek.novobilsky01@upol.cz

-
1. Pohlaví a) Muž b) Žena
2. Věk a) 18-24 b) 25-34 c) 35-44 d) 45-54 e) 55-64 f) 65 a více
3. Vzdělání a) ZŠ b) SŠ bez maturity c) SŠ s maturitou d) VOŠ e) VŠ

4. Jste kuřák? Kouříte?

- a) ne, nikdy jsem nekouřil
- b) v minulosti ano, teď už ne
- c) ano, příležitostně
- d) ano, pravidelně
- e) ano, denně

4.1 Proč jste skončil?

.....
.....

4.2 Před jakou dobou jste skončil?

.....

5. Jaký typ kouření preferujete?

- a) Cigarety
- b) Doutníky
- c) Vodní dýmky
- d) E – cigarety
- e) Jiné:
.....

6. Jak dlouho už kouříte?

- a) méně než 5 let
- b) 5–10 let
- c) 11–20 let
- d) 21 a více let

7. V kolika letech jste začal kouřit?

8. Kolik cigaret denně vykouříte?

- a) 1-5
- b) 6-10
- c) 11-20
- d) 21-30
- e) 31 a více

9. Souhlasíte se zákazem kouření v hospodách?

- a) Určitě souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Spíše nesouhlasím
- d) Určitě nesouhlasím

10. Souhlasíte se zákazem kouření v restauracích?

- a) Určitě souhlasím
- b) Spíše souhlasím
- c) Spíše nesouhlasím
- d) Určitě nesouhlasím

11. Navštěvujete po zavedení protikuřáckého zákona stále stejná hospodská/restaurační zařízení, nebo jste začal preferovat jiné?

- a) Ano, navštěvuji stále stejná místa, jiné nepreferuji
- b) Navštěvuji stejná místa, ale preferuji i jiné
- c) Ne, nenavštěvuji stejná místa a preferuji výhradně jiné
- d) Hospodská zařízení už nenavštěvuji
- e) Hospodská/restaurační zařízení jsem nikdy nenavštěvoval
- f) Restaurační zařízení už nenavštěvuji
- g) Restaurační zařízení jsem nikdy nenavštěvoval

11.1 Pokud jiné, tak jaké a proč?

.....
.....

Otázky týkající se doby po zavedení protikuřáckého zákona (2017):

12. Kdy a jak často kouříte? Když jste...

	Často	Občas	Nikdy
Doma	☐	☐	☐
V práci/škole	☐	☐	☐
Mimo domov	☐	☐	☐
Mimo práci/školu	☐	☐	☐

13. Pokud často nebo občas kouříte mimo domov/práci/školu, kde konkrétně?

- a) V restauraci (venkovní posezení)
- b) V hospodě (venkovní posezení)
- c) Při kulturní/sportovní události
- d) Při čekání na vlak/autobus
- e) Na zahrádce
- f) V parku
- g) Jiné:

14. Pokud často nebo občas kouříte doma, kde konkrétně?

- a) Uvnitř
- b) Na balkóně
- c) U otevřeného okna
- d) Jiné:

15. Pokud často nebo občas kouříte v práci/ve škole, kde konkrétně?

- a) Uvnitř
- b) Venku
- c) Jiné:

16. Změnil se počet Vámi vykouřených cigaret po zavedení protikuřáckého zákona?

- a) Ano, kouřím výrazně více
- b) Ano, kouřím o trochu více
- c) Ne, nezměnil, kouřím pořád stejně
- d) Ano, kouřím o trochu méně
- e) Ano, kouřím výrazně více

17. Omezil jste po zavedení protikuřáckého zákona návštěvy některých vnitřních zařízení?

	Ano a hodně	Spíše ano	Spíše ne	Vůbec ne	Nikdy jsem do takových zařízení nechodil
Hospoda	☐	☐	☐	☐	☐
Restaurace	☐	☐	☐	☐	☐
Bar	☐	☐	☐	☐	☐
Kavárna	☐	☐	☐	☐	☐
Divadlo	☐	☐	☐	☐	☐

Otázky týkající se doby před zavedením protikuřáckého zákona (resp. doba před rokem 2017):

18. Kdy a jak často kouříte? Když jste...

	Často	Občas	Nikdy
Doma	☐	☐	☐
V práci/škole	☐	☐	☐
Mimo domov	☐	☐	☐
Mimo práci/školu	☐	☐	☐

21. Pokud jste často nebo občas kouřili mimo domov/školu/práci, kde konkrétně?

- a) V restauraci (uvnitř)
- b) V restauraci (kuřácký salónek)
- c) V restauraci (venkovní posezení)
- d) V hospodě (uvnitř)
- e) V hospodě (kuřácký salónek)
- f) V hospodě (venkovní posezení)
- g) Při sportovní/kulturní akci (uvnitř)
- h) Při sportovní/kulturní události (venku)
- i) Při čekání na vlak/autobus (uvnitř)
- j) Při čekání na vlak/autobus (kuřácká čekárna)
- k) Při čekání na vlak/autobus (venku)
- l) Na zahrádce
- m) V parku
- n) Jiné:

19. Pokud často nebo občas kouříte doma, kde konkrétně?

- a) Uvnitř
- b) Na balkóně
- c) U otevřeného okna
- d) Jiné:

20. Pokud často nebo občas kouříte v práci/ve škole, kde konkrétně?

- a) Uvnitř
- b) Venku
- c) Jiné:

Děkuji za vyplnění dotazníku.